

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav jazyků a komunikace neslyšících

Čeština v komunikaci neslyšících

Bakalářská práce

Marie Klásková

**INFORMACE O PSYCHOLOGII A PSYCHOLOGICKÉ DIAGNOSTICE
NESLYŠÍCÍCH DĚTÍ V ČESKÉ A ZAHRANIČNÍ ODBORNÉ
LITERATUŘE**

Information about Psychology and Psychological Diagnostics of Deaf Children
in Czech and Foreign Literature

Praha, 2014

Vedoucí práce: Mgr. Marie Komorná

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci *Informace o psychologii a psychologické diagnostice neslyšících dětí v české a zahraniční odborné literatuře* vypracovala samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů.

V Praze dne 13. května 2014

.....

Marie Klásková

Za pomoc při zpracování tématu, připomínky a rady děkuji vedoucí mé práce
Mgr. Marii Komorné.

Abstrakt

Práce se zabývá dostupnými informacemi o psychologii a psychologické diagnostice neslyšících dětí v české a zahraniční odborné literatuře. Úvodní metodologická část je věnována charakteristice literatury, popisu vyhledávání a zpracování česky a anglicky psaných textů. V navazující části zabývající se zpracováním publikací jsou informace přehledně utříděny do bibliografické rešerše. Studium česky psané odborné literatury ukázalo úzké zaměření na některé psychologické tematické okruhy a nedostatek textů věnujících se psychologické praxi s neslyšícími osobami. Studium anglicky psané odborné literatury ukázalo nízkou dostupnost této literatury pro české čtenáře a malý zájem o překlady textů zaměřených na psychologii a neslyšící.

Abstract

This thesis deals with available information about psychology and psychological diagnostics of deaf children in the Czech and foreign specialized literature. The opening methodological part focuses on characteristic of the literature and on description of how the Czech and English texts were searched and processed. The information in the following part, that deals with processing the publications, are clearly arranged into a bibliographic research. The research of the Czech specialized literature has shown a narrow focus on some psychological topics and a lack of texts dealing with psychological treatment of deaf people in practise. The research of the English expert literature has revealed a bad availability of this literature for Czech readers and a poor interest in translating texts, that focus on psychology and the deaf people.

Klíčová slova

Psychologie; psychologická diagnostika; psychologie neslyšících dětí; psychologická diagnostika neslyšících dětí; neslyšící dítě; sluchově postižené osoby.

Keywords

Psychology; psychological diagnostics; psychology of deaf children; psychological diagnostics of deaf children; deaf child; hearing impaired people.

Úvod	6
I METODOLOGIE	7
1 Vymezení pojmů	7
2 Charakteristika psychologické literatury	7
2.1 Psychologická diagnostika neslyšících dětí	9
3 Cíl práce	9
4 Postup zpracování dat	9
4.1 Rešerše	9
4.2 Místa sběru dat	10
4.3 Omezení při sběru	11
4.4 Třídění	11
II ZPRACOVÁNÍ PUBLIKACÍ	12
5 Knihy	12
5.1 Přehled knih v českém jazyce	13
5.2 Přehled knih v anglickém jazyce	24
6 Internetové zdroje	30
6.1 Přehled materiálů dostupných na internetu v českém jazyce	31
6.2 Přehled materiálů dostupných na internetu v anglickém jazyce	33
7 Časopisy	36
7.1 Speciální pedagogika	36
7.2 Info-zpravodaj	38
7.3 Gong	43
7.4 Ostatní časopisy	47
Závěr	49
Seznam použité literatury a dalších zdrojů	51
Seznam dostupné literatury s tematikou psychologie a neslyšící	53

Úvod

Psychologie je v dnešní době velice populární obor. Rozšiřuje se mezi odborníky do všech možných odvětví a tak vzniká mnoho nových disciplín, jako je například psychologie práce, psychologie sportu či forenzní psychologie. Zájem o psychologii také vzrůstá u laické veřejnosti. Lidé chtějí vědět, co o nich napoví řeč těla, jak být asertivní nebo jak se vyrovnat se stresem. Z tohoto důvodu vzniká mnoho nových publikací. Některé jsou určené výhradně pro odborníky, některé odborně vyhlížející jsou zaměřeny na osvětu laické veřejnosti.

Trendem posledních let je nacházet a zpracovávat psychologické aspekty v různých oblastech. Tak se tomu stalo i ve spojení *psychologie a sluchově postižení lidí*. Pro laiky od roku 2000 vychází v Info-Zpravodaji (magazín Informačního centra rodičů a přátel sluchově postižených, o. s.) rubrika *Slovo psychologa* a od roku 2004 vychází v časopise Gong *Psychologická poradna*. Díky těmto článkům mají osoby nejen se sluchovou vadou možnost dozvědět se informace o různých oblastech psychologie. Knih zpracovávajících tematiku pro odborníky (psychology, psychiatry a další) na českém knižním trhu mnoho není. Odborníci musejí vycházet z psychologické literatury zaměřené na většinovou společnost nebo pátrat v cizojazyčné literatuře. To se nám jeví jako problém, protože některé oblasti psychologie úzce souvisejí se socio-kulturními podmínkami, a cizojazyčná literatura proto nemusí být vždy relevantním zdrojem. Mezeru v nabídce knih vidíme hlavně v publikacích zabývajících se psychodiagnostikou neslyšících dětí. Začínající psychologové, kteří se zabývají psychodiagnostikou neslyšících, vycházejí z obecně zaměřených knih a teprve díky své praxi si osvojují poznatky, které by podle nás mohli získat z publikací zahrnujících teoretické i praktické informace o psychodiagnostice neslyšících.

Téma mě zajímá i z osobní perspektivy. V budoucnu bych se právě psychodiagnostice neslyšících dětí ráda věnovala.

Cílem této práce je sestavit a přehledně uspořádat existující publikace, ze kterých by bylo v budoucnu možné vycházet při vzniku dalších prací.

I METODOLOGIE

1 Vymezení pojmů

V naší práci používáme termíny: neslyšící, neslyšící osoba, osoba se sluchovým postižením, osoba se sluchovou vadou. Označujeme tak všechny osoby s vadou sluchu nehledě na její velikost. K této generalizaci pojmů došlo z důvodu nejasnosti rozlišení neslyšících osob u jednotlivých psychologických témat. Vyžaduje-li práce zpřesnění údajů, například zda jde o úplnou ztrátu sluchu či jen o nedoslýchavost na jedno ucho, informace jsou v práci uvedené.

2 Charakteristika psychologické literatury

V naší práci se zabýváme literaturou, která se snaží ve větším či menším měřítku zabývat psychologií u osob se sluchovým postižením. Tato literatura zachycuje a popisuje „*lidské chování, mentální procesy a tělesné dění, včetně jejich vzájemných vztahů a interakcí*“ (Plháková, 1994, str. 14), které uvádí v kontextu s osobami se sluchovou vadou.

„Psychologie již zdaleka není jednotná věda. Postupně se z ní vydělila řada oborů, které můžeme zhruba rozdělit na základní, které jsou převážně teoretické, a praktické neboli aplikované“ (Plháková, 1994, str. 26).

Literatura zabývající se základními obory psychologie zpracovává především teoretické informace, zaměřuje se na obecné poznatky. V takto zaměřených publikacích můžeme nalézt například informace o biologické psychologii, která pojednává o vztazích mezi tělesnými a psychickými procesy. Také zde můžeme najít informace o vývojové psychologii, která popisuje ontogenetický i fylogenetický vývoj lidské psychiky, zaměřuje se na studium změn chování a prožívání v časovém průběhu (Langmeier, Krejčířová, 2006). Ve zkoumaných publikacích se autoři často zabývají vývojovou psychologií. Odborníci se snaží o porovnání vývoje slyšících osob a osob se sluchovou vadou.

Naopak literatura zaměřená na aplikovanou psychologii se zabývá převedením teoretických poznatků do praxe, pojednává například o pedagogické psychologii, která zkoumá „*psychologické zákonitosti procesu vzdělávání*“

a výchovy, s přihlédnutím k věkovým a individuálním zvláštnostem člověka, teoreticky i prakticky“ (Kohoutek, 2012). V publikacích můžeme najít témata zabývající se špatným prospěchem žáků ve třídě, vlivem vyučujícího na žáky a velice často se objevuje problém šikany. Dále literatura zaměřená na aplikovanou psychologii pojednává například o lékařské psychologii, která se zabývá především psychickými aspekty vztahu a interakce mezi lékařem a pacientem a jeho vazbou na jedince či skupiny z pacientova sociálního prostředí na vědomé i nevědomé úrovni (Vymětal, 2003).

„Někteří autoři rozlišují ještě speciální psychologické disciplíny, které mají relativně úzký předmět studia. Patří k nim například psycholingvistika, psychometrie, metodologie a psychodiagnostika“ (Plháková, 1994, str. 32). Psychodiagnostika, o kterou se v naší práci zajímáme, má za úkol zjistit a změřit duševní vlastnosti a stavy, případně další charakteristiky jednotlivce. Diagnostickou činnost můžeme vnímat jako proces, při kterém postupujeme od metody k reakcím, ze kterých pak vyvozujeme vlastnosti osobnosti a vnímáme celkové chování jednotlivce (Svoboda, 2013). Psychodiagnostika je proces, při kterém dochází k rozpoznávání zvláštností daného klinicko-psychologického případu. Ten může zahrnovat diagnostiku osobnosti jedince, ale i dalších osob, jako jsou například životní partneři, rodiče, sourozenci a další osoby. Kromě diagnostiky tento proces zahrnuje i identifikaci etiologie případu. Tím máme na mysli to, jací vnější činitelé se podíleli na vzniku daných zvláštností u diagnostikovaného jedince (Nakonečný, 1995).

Do základní literatury, ze které mnoho odborníků vychází a která je nejpřehledněji zpracována, řadíme dvě knihy. První je *Psychodiagnostika dětí a dospívajících* (2009), napsaná kolektivem Svoboda, Krejčířová a Vágnerová, ve které můžeme nalézt podkapitolu o sluchově postiženém dítěti. Na ni navazuje *Psychodiagnostika dospělých* (2013), která vznikla pod vedením Svobody, Humpolíčka a Šnorka. Tyto dvě knihy se v mnoha částech prolínají. My v nich můžeme najít kapitoly o etických zásadách psychodiagnostické práce, průběhu psychologického vyšetření, procesu psychologického vyšetření, klasifikaci psychodiagnostických metod, jednotlivé testy a další důležité informace pro odborníky zabývající se o psychodiagnostiku (Svoboda, 2013).

2.1 Psychologická diagnostika neslyšících dětí

Literatury zabývající se psychodiagnostikou neslyšících osob je na českém knižním trhu velice málo. V některých publikacích můžeme najít jednotlivé kapitoly či okrajové informace, ucelená kniha s touto tematikou, která by pomohla mnoha psychologům v začínající praxi, nicméně chybí.

Přestože psychologická diagnostika neslyšících dětí a dospělých vychází z obecné diagnostiky, nesmíme zapomínat na to, že má řadu specifík.

Například při psychologickém vyšetření by měl psycholog, případně psychiatr, vždy brát zřetel na to, že neslyšící nejsou homogenní skupinou, a před samotnou psychodiagnostikou by měl charakterizovat, o jakou poruchu sluchu u konkrétního pacienta jde. Tato informace je velice důležitá pro zvolení správné komunikace mezi psychologem a pacientem a zároveň může tvořit důležitou proměnnou ve výsledné diagnóze (Šedivá, 2006).

3 Cíl práce

Cílem práce je přehledně shrnout a porovnat informace o psychologii a psychodiagnostice neslyšících osob v české a zahraniční literatuře. Výsledná práce, v našem případě rešerše, by měla tvořit přehled dostupných publikací, ze kterého bude možné čerpat pro další práce a výzkum psychologů pracujících s českými neslyšícími.

4 Postup zpracování dat

4.1 Rešerše

Ve své práci se zabýváme nalezením a zpracováním literatury, která musí současně zahrnovat dva tematické okruhy. Prvním okruhem je téma *osoby se sluchovou vadou*, druhým okruhem je téma *psychologie*. Existující literaturu se snažíme zachytit do přehledu, který souhrnně zpracovává znalosti o daných tématech. Výsledkem by měla být bibliografická rešerše.

Kvalitní rešerše splňuje několik podmínek. Jejím základním cílem je přinést čtenáři aktuální přehled současné literatury s danými tématy. Dalším cílem je

poskytnout podklady pro budoucí navržené výzkumy. Dobrou literární rešerši charakterizuje logický tok myšlenek, který se projevuje logickým uspořádáním jednotlivých odstavců a celkovým zpracováním daného tématu, které je zpracováno relevantními bibliografickými odkazy v konzistentním a vhodném formátu. Rešerše by měla obsahovat nezaujatý a ucelený soupis dosavadního výzkumu dané problematiky, tento soupis by měl být podán přehledně s použitím správné odborné terminologie (Jersáková, Literární rešerše).

4.2 Místa sběru dat

Při sběru a analýze dat jsme se zajímali o specifickou literaturu. Konečný vzorek vybraných prací odráží existenci a dostupnost této literatury na knižním trhu. Základním informačním zdrojem bylo Informační centrum o hluchotě, jehož součástí je knihovna se specializovaným fondem. Informační centrum se označuje za jedinou instituci v České republice, která na komplexní úrovni vyhledává, získává a zpracovává informační prameny o sluchovém postižení. Prameny z knihovny jsou přístupné široké veřejnosti. Tato instituce působí pod záštitou spolku Informační centrum rodičů a přátel sluchově postižených, o. s. (Informační centrum o hluchotě, 2014).

K dalšímu vyhledání informací jsme využili Studijní a vědeckou knihovnu v Hradci Králové. Mimo knihovnu v Hradci Králové jsme po dostupných publikacích pátrali v Městské knihovně v Praze a v knihovnách působících pod fakultami Univerzity Karlovy. Konkrétně jsme hledali v Knihovně Jana Palacha, která se převážně zaměřuje na některé jazyky, obecnou lingvistiku, filmovou a divadelní vědu a snaží se zachytit základní studijní literaturu oborů zastoupených na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy, kam spadá i obor Čeština v komunikaci neslyšících. Dále jsme pátrali v Knihovně Celetná, která je zaměřena na fond katedry psychologie, sociologie, pedagogiky, andragogiky a personálního řízení (Oborové a příruční knihovny, 2014). V knihovně zřízené pod Pedagogickou fakultou Univerzity Karlovy jsme hledali v oblasti speciální pedagogiky s úzkým zaměřením na surdopedii.

Důležitým faktorem při vyhledávání publikací byly odkazy v jednotlivých již nalezených dílech. K vyhledání knih a článků jsme dále využili internet, který považujeme za prvotní zdroj informací využívaných odborníky i laiky.

4.3 Omezení při sběru

Zahrnutou literaturu jsme tematicky omezili z důvodu rozšiřujícího pole zájmu psychologie. Objektivně jsme se pokusili posoudit, zda publikace opravdu uvádějí informace o psychologii, nebo zda již spadají do jiných oborů, například sociologie či logopedie.

Periodika jsme omezili rokem vydání. Pravidelné rubriky zabývající se danou problematikou začaly vycházet zhruba okolo roku 2000. Velice nepravidelně se články objevovaly již v době předtím, v některých ročnících však nebyly články s touto problematikou vůbec zastoupené. Od pravidelného objevování článků s psychologickou tematikou v roce 2000 jsme zvolili dolní desetiroční hranici a zkoumali periodika s vydáním po roce 1990.

U knih jsme časové hranice neurčili. Naopak jsme uvítali neomezenou časovou linii, díky které si můžeme uvědomit a zmapovat vývoj publikací, které zahrnují námi sledovaná témata.

4.4 Třídění

Jednotlivé publikace jsme se snažili utřídít do logických celků. Hlavním dělícím kritériem byl jazyk (anglický nebo český), ve kterém originální publikace vyšla.

Mnoho knih a časopisů vydaných před rokem 1993 zahrnuje současně kapitoly a články v českém i slovenském jazyce. Z důvodu společné publikační historie proto slovensky psanou literaturu řadíme do skupiny českých publikací.

V části, ve které se zabýváme knihami, nejprve prezentujeme abecední přehled dostupných publikací podle autorů. V další části uvádíme základní fakta o publikaci sestavená v chronologickém sledu podle data vydání. Chronologické

hledisko seřazení publikací jsme vybrali z důvodu zaznamenání vývoje zájmu o téma psychologie spojeného s tématem neslyšících.

V části zabývající se internetovými zdroji uvádíme dostupné články a studie z různých webových stránek. Nejprve uvádíme seznam nalezených článků sestavený abecedně podle jmen autorů, pokud bylo jméno autora uvedeno. Poté následují v chronologickém sledu informace o základní orientaci článků a informace o zaměření na psychologii v kontextu osob se sluchovou vadou.

Při třídění časopisů s danou tematikou jsme postupovali odlišně. Nejdříve jsme zpracovali základní informace o časopisech a jejich celkovém zaměření, poté jsme jednotlivé články s tematikou psychologie a neslyšící osoby zpracovali do přehledných tabulek. Pokud se v časopise vyskytovala rubrika zaměřená na psychologii a vyšlo v ní více než 12 článků (v časopise vycházela déle než jeden rok), vytvořili jsme samostatnou tabulku pro tuto rubriku. V tabulce uvádíme jméno autora, název článku, případně rubriku (pokud jde o tabulku s články zařazenými do odlišných sekcí), rok, číslo vydání a strany, na kterých je možné články najít. Opět jsme zvolili chronologické řadicí hledisko.

II ZPRACOVÁNÍ PUBLIKACÍ

5 Knihy

V práci uvádíme dostupné knihy s tematikou neslyšících a psychologie. V nalezených publikacích často najdeme informace o somatickém a psychickém vývoji neslyšícího dítěte. Toto téma považujeme na základě hojného výskytu v mnoha českých i cizojazyčných knihách a časopisech za nejfrekventovanější, autoři zpracovávají například vývoj dětské hry, vývoj řeči a odlišnosti slyšících a neslyšících dětí ve vývoji v závislosti na dalších faktorech. Častým tématem je komunikace, vliv rodinných vztahů a výchovy (probíhající nejen v rodině, ale i ve škole a dalších zařízeních) na rozvoj neslyšícího člověka. Dále na českém trhu najdeme několik knih zabývajících se rozvíjením sociálních dovedností osob se sluchovou vadou. V anglicky psané literatuře se častěji než v české literatuře

objevují informace o jednotlivých testech, autoři se častěji zamýšlejí nad problematikou normování a standardizace těchto testů pro neslyšící populaci.

Pokud kniha, vydaná původně v anglickém jazyce, vyšla později v českém překladu, zařadili jsme knihu do části s anglicky psanou literaturou. U cizojazyčné literatury jsme udělali jedinou výjimku, a to u knihy od Ivana Michajloviče Solovjova *Psychologie neslyšících dětí (Psichologija gluhich detej)*, kterou uvádíme v českém překladu v části s česky psanou literaturou, přestože originál je ruský. Tuto knihu jsme se rozhodli začlenit do naší práce především proto, že je v mnoha publikacích často citována a řada autorů na ni ve svých textech odkazuje.

5.1 Přehled knih v českém jazyce

KROČANOVÁ, Ľubica. *Liečebno-pedagogická diagnostika: Zborník príspevkov zo seminára konaného dňa 18. januára 2002 na PdF UK v Bratislave.*

Bratislava : Humanitas, 2003, s. 98. ISBN 80-968053-8-x.

KUCHARSKÁ, Anna. *Obligatorní diagnózy a obligatorní diagnostika ve speciálně pedagogických centrech: metodický materiál z projektů IPPP ČR*

č. 2/2006 a č. 2/2007. Vyd. 1. Praha : Institut pedagogicko-psychologického poradenství ČR, 2007, s. 220. ISBN 978-808-6856-421.

MATUŠKA, Ondrej a Anna ANTUŠEKOVÁ. *Rozvíjanie reči sluchovo postihnutých detí raného a predškolského veku.* Vyd. 1. Bratislava : Slovenské pedagogické nakladateľství, 1992, s. 168. ISBN 80-080-1202-1.

MUKNŠNÁBLOVÁ, Martina. *Péče o dítě s postižením sluchu.* Vyd. 1.

Praha : Grada, 2014, s. 128. Sestra (Grada). ISBN 978-802-4750-347.

OPATŘILOVÁ, Dagmar. *Pedagogicko-psychologické poradenství a intervence v raném a předškolním věku u dětí se speciálními vzdělávacími potřebami.*

Brno : Masarykova univerzita, 2006, s. 292. ISBN 80-210-3977-9.

POTMĚŠIL, Miloň. *Psychosociální aspekty sluchového postižení.* Vyd. 1.

Brno : Masarykova univerzita, 2010, s. 197. ISBN 978-802-1051-843.

POTMĚŠIL, Miloň. *Sluchové postižení a sebereflexe*. Vyd. 1. Praha : Karolinum, 2007, s. 197. ISBN 978-802-4613-000.

POUL, Jan. *Dítě s vadou sluchu: Jeho včasná výchova v rodině*. Vyd. 2. Praha : Svaz sluchově postižených v ČR, 1992, s. 191.

PROCHÁZKOVÁ, Věra a Petr VYSUČEK. *Jak komunikovat s neslyšícím klientem?* Praha : Vzdělávací institut ochrany dětí, 2007, s. 28. ISBN 978-80-86991-18-4.

PULDA, Miloš a Mojmír LEJSKA. *Jak žít se sluchovou vadou*. Vyd. 1. Brno : Institut pro další vzdělávání pracovníků ve zdravotnictví, 1996, s. 78. ISBN 80-701-3226-4.

ŘÍČAN, Pavel a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Dětská klinická psychologie*. Vyd. 4. Praha : Grada, 2005, s. 608. ISBN 978-802-4710-495.

SOLOVJOV, Ivan Michajlovič. *Psychologie neslyšících dětí*. Přel. Věra Literová. Vyd. 1. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1977, s. 307. (Knižnice speciální pedagogiky.)

STRNADOVÁ, Věra. *Jak se úspěšně vyrovnávat se ztrátou sluchu*. Praha : ASNEP, 2001, s. 165. ISBN 80-903-0352-8.

ŠEDIVÁ, Zoja. *Psychologie sluchově postižených ve školní praxi*. Vyd. 1. Praha : Septima, 2006, s. 64. ISBN 80-721-6232-2.

ŠEDIVÁ, Zoja. *Rozvíjení sociálních dovedností sluchově postižených 1: zvládání důležitých životních situací*. Vyd. 1. Praha : Septima, 1997, s. 23. ISBN 80-721-6034-6-6.

ŠEDIVÁ, Zoja. *Rozvíjení sociálních dovedností sluchově postižených 2*. Vyd. 1. Praha : Septima, 1998, s. 35. ISBN 80-721-6048-6.

ŠKODOVÁ, Eva a Ivan JEDLIČKA. *Klinická logopedie*. Vyd. 2. Praha : Portál, 2007, s. 615. ISBN 978-807-3673-406.

ŠTEJGERLE. *Kapitoly z psychologie hluchoněmého dítěte: Zvláštní otisk Revue.*
Praha : Jednota učitelstva národních škol v Praze, 1940, s. 82.

5.1.1 Česky psané knihy chronologicky seřazené

1940: Ladislav Štejgerle – Kapitoly z psychologie hluchoněmého dítěte

Kniha vyšla jako zvláštní otisk Revue v listu, který byl věnován otázkám vzdělání, výchovy a sociální péče o hluchoněmé, nedoslýchavé, nevýřečné, slepé, tělesně a mravně vadné.

V knize nalezneme kapitoly o problematice psychologického výzkumu neslyšících dětí, o podstatě hluchoty z psychologického hlediska, informace o somatickém a psychickém vývoji v raném mládí, informace o výzkumu pozornosti a paměti dětí s vadou sluchu, o představách a obrazotvornosti, myšlení a řeči a citovém a volném životě u neslyšících dětí.

1977: Ivan Michajlovič Solovjov – Psychologie neslyšících dětí

Kniha se snaží o zobecnění a systematické uspořádání materiálů o neslyšících dětech nashromážděných v sovětské i zahraniční literatuře. V roce 1977 byla přeložena do českého jazyka z ruského originálu *Psichologija gluhich detej*. Publikace obsahuje informace objevené na základě experimentálních výzkumů pocitů, vjemů, paměti, představivosti, myšlení, řeči, činnosti a některých psychologických zvláštností u neslyšících dětí. Dále zde najdeme informace o tom, jaké podmínky speciálního vyučování mohou přispět k rozvíjení dětské psychiky.

1992: Ondrej Matuška, Anna Antušeková – Rozvíjanie reči sluchovo postihnutých detí raného a predškolského veku

V publikaci nalezneme kapitoly o sluchové vadě a o komplexní rehabilitaci pro sluchově postižené děti. Na ně navazují informace o zdravotnické, speciálně pedagogické, psychologické a sociální péči. Následují informace o rané a předškolní výchově dětí se sluchovým postižením a významu, který tato výchova pro děti má. V kapitole o rozvíjení řeči postižených dětí raného a předškolního věku autoři popisují cíle a úlohy rozvíjení řeči, zabývají se vývojem dětí v jednotlivých

časových obdobích a rozvíjením řeči u dětí se sluchovým postižením s více poruchami.

1992: editor Jan Poul – Dítě s vadou sluchu – Jeho včasná výchova v rodině

Publikace vznikla na základě korespondenčního kursu Kliniky Johna Tracyho pro rodiče neslyšících dětí předškolního věku. Publikace poprvé vyšla v roce 1984.

Kniha se zaměřuje na vztah mezi rodiči a jejich dětmi. Popisuje vývoj, schopnosti a zájmy dětí v jednotlivých životních obdobích. V knize nalezneme informace o hrách v různých stupních věku, které může rodič využít pro rozvoj svého dítěte.

1996: Miloš Pulda a Mojmir Lejska – Jak žít se sluchovou vadou

Publikace je určena především pro odborné zdravotnické pracovníky a pacienty s vadami sluchu. V knize nalezneme kapitoly o významu sluchu, vadách sluchu a jejich důsledcích, péči o ucho, dále kapitoly o sluchadlech, sluchovém tréninku a odezírání.

Mimo obecné informace o hluchotě autoři v knize uvádějí informace o struktuře osobnosti, která zahrnuje složku duševní, tělesnou a společenskou, a vlivu vady sluchu na duševní život člověka. Nechybí kapitola o důležitosti společenské komunikace a v kapitole *Trocha psychologie nikoho nezabije* autoři popisují konstrukt osobnosti JÁ¹ a nejznámější typologie osobnosti podle starověkého lékaře Galéna, německo-britského psychologa Hanse Eysencka a dalších. Celkově se snaží podat přehled základních informací spojených s psychologií osobnosti. V dalších kapitolách zpracovávají informace o relaxačních cvičeních, sebezpozorování, optimismu a celkovém zakotvení člověka jako společenského tvora v rodině a v dalších vztazích.

---

¹ Psychologický výzkum rozvíjí teorie o osobnosti, které zahrnují konstrukty popisující naši osobnost a vyjadřující vztah k vlastnímu JÁ. Psychologové, zabývající se psychologií osobnosti, se snažili naše JÁ (tedy nás, naši osobnost) definovat a popsat v teoriích, ve kterých osobnost člověka popisovali různými konstrukty JÁ.

1997: Zoja Šedivá – Rozvíjení sociálních dovedností sluchově postižených 1

Příručka je zaměřena na zvládání důležitých životních situací u sluchově postižených. Nalezneme v ní informace o sociální inteligenci sluchově postižených osob, o jejich komunikačních problémech, mimovolném učení, sociální separaci a ochranném výchovném stylu, kterým se rodiče snaží co nejvíce usnadnit svému dítěti život. Děti pak bývají v dospělosti nesamostatné a pasivní. Ochranný styl se často objevuje v rodinách s postiženým dítětem, kde se rodiče bojí své dítě jakkoliv zatížit. Následují informace o nácviku zvládání důležitých životních situací, které vycházejí ze zkušeností ve světě i v České republice. Autorka se dále zaměřila na komunikaci, základy společenského chování, asertivitu, pasivitu a agresivitu. V knize je uveden přehled sociálních situací, ve kterých je podle autorky potřebné rozvíjet sociální dovednosti, například situace při nákupu, v dopravě, telekomunikaci, u soudu či při nějaké společenské události.

1998: Zoja Šedivá – Rozvíjení sociálních dovedností sluchově postižených 2

Příručka navazuje na předchozí díl zaměřený na zvládání důležitých životních situací. Na začátku publikace rozlišuje autorka sociální interakci, sociální inteligenci a sociální obratnost sluchově postižených osob. Následuje charakteristika nácviku sociálních a percepčních dovedností v sociální oblasti formou her. Příručka je uzavřena popisem nácviku sociálního chování v interakci, kde jsou sepsána pravidla společenského chování, prosociálního jednání², asertivity a komunikace.

2001: Věra Strnadová – Jak se úspěšně vyrovnávat se ztrátou sluchu – 1. díl, Náhlá ztráta sluchu

Kniha se zabývá dopadem ztráty sluchu na psychiku člověka. Autorka v ní vychází z vlastních zkušeností a dává čtenářům prostřednictvím publikace rady, jak se vyrovnat se sluchovou ztrátou, aby kvalita života trpěla co nejméně. Kniha je určena pro neslyšící osoby a členy jejich rodiny, kteří se se ztrátou sluchu musí

---

² Prosociální chování je chování, které se projevuje pomáháním druhým za účelem přinést druhému užitek či mu udělat radost.

vypořádat. V knize můžeme nalézt kapitoly o tom, jak lidé přicházejí o sluch, o telekomunikačních technikách a službách a orientaci v prostředí.

Z psychologického hlediska autorka v knize popisuje náročné životní situace, například jak prožívání ztráty sluchu ovlivňuje životní období, ve kterém se člověk při ztrátě sluchu nachází nebo jak může ohluchnutí ovlivnit rodinný život. Věnuje se také tématu prožívání ztráty, seznamuje nás s jednotlivými fázemi při vyrovnávání se se ztrátou, kterými jsou šok, popření, hněv, smlouvání, deprese a přijetí. Informuje nás o nebezpečí v podobě depresí, izolace, uzavření se a krize identity, dále o důležitosti komunikace a jejím vlivu na mezilidské vztahy, o nových způsobech dorozumívání a pomůckách pro zlepšení komunikace a porozumění.

2003: editor Elena Amtmannová – Liečebno-pedagogická diagnostika

Sborník zahrnuje články ze semináře na pedagogické fakultě v Bratislavě. Nalezneme v něm informace o psychologické diagnostice a poradenských službách pro děti se sluchovou vadou předškolního věku. Sborník se zabývá cíli psychodiagnostiky, poradenskou prací pro sluchově postižené děti a speciálně psychologickou diagnostikou.

V souvislosti s psychologickou diagnostikou u dětí se sluchovým postižením podává informace o komunikačních bariérách, o věkové osobitosti v návaznosti na sluchovou vadu, o časovém rozpětí práce s dítětem, o směru psychologického působení, které začíná u spolupráce s rodinou a končí u diagnostikování dítěte. Publikace se dále zabývá poradenskou službou pro rodiny s dětmi se sluchovou vadou a upozorňuje na nedostatky v odborné péči o děti se sluchovou vadou.

2005: editoři Pavel Říčan a Dana Krejčířová – Dětská klinická psychologie

Kniha podává nejdůležitější informace z oblasti psychodiagnostiky, psychoterapie a klinického poradenství. Kapitola o psychodiagnostice přináší přehled nejdůležitějších diagnostických metod. Publikace vyšla v několika upravených vydáních, autoři se v ní snaží zachytit aktuální přehled nových metod a knihu doplňují o nové poznatky. Ve čtvrtém vydání z roku 2005 přibýly kapitoly o poruchách řeči a o agresivitě v dětském věku.

Část spisu je věnována psychologii nemocných a zdravotně postižených dětí. V této části nalezneme informace o reakci rodiny na sdělení závažné diagnózy u dítěte, o rodinném kontextu nemoci, informace o problematice viny a odpovědnosti u přenašečů vad. Následují informace zaměřené na neslyšící dítě v klinické praxi. Eva Vymlátilová zde uvádí obecné informace o vadách sluchu u dětí, o vývoji neslyšícího dítěte, faktorech ovlivňujících psychický vývoj dítěte, neurotických projevech a poruchách chování, psychodiagnostice, terapeutických postupech a psychoterapii rodičů. Nezapomíná na specifika u dětí s kochleárními implantáty. Zoja Šedivá se poté v kapitole *Sluchově postižené dítě ve výchovně-vzdělávacím procesu* zamýšlí nad diagnostikou, výchovou a vzděláváním sluchově postiženého dítěte.

2006: editor Dagmar Opatřilová – Pedagogicko-psychologické poradenství a intervence v raném a předškolním věku u dětí se speciálními vzdělávacími potřebami

Publikace vznikla jako učební text pro studenty Pedagogické fakulty Univerzity Masarykovy. Na začátku publikace nalezneme obecné kapitoly o charakteristice novorozeneckého, kojeneckého, batolecího a předškolního období. Následuje kapitola zaměřená na obecné principy psychického vývoje a psychologický pohled na znevýhodnění a jeho vliv na jedince. V dalších kapitolách nalezneme obecné informace o zdravotním postižení a zdravotních znevýhodněních, pedagogickém poradenství, intervenci, diagnostických metodách, důležitých prostředcích předškolního vzdělávání a specifikách vývoje a včasné pedagogické intervence u dětí se zrakovým postižením. V poslední kapitole popisují specifika vývoje a včasnou pedagogickou intervenci u dětí se sluchovým postižením. Radka Horáková nás v kapitole *Specifika vývoje a včasná pedagogická intervence u dětí se sluchovým postižením* seznamuje se současným pojetím oboru surdopedie, psychometrickým vývojem dítěte se sluchovým postižením, pedagogickým poradenstvím a intervencí v raném a předškolním věku, možnostmi rehabilitace dětí se sluchovým a duálním postižením a jednou případovou studií.

2006: Zoja Šedivá – Psychologie sluchově postižených ve školní praxi

Autorka v publikaci vychází ze své dlouholeté praxe při práci ve speciálně pedagogických centrech a školách se sluchově postiženými dětmi. V první části se autorka zabývá obecně sluchovou poruchou, v druhé části se zabývá vlivem sluchové poruchy na psychické funkce, více se rozepisuje o inteligenci, řeči a sociální oblasti. Ve třetí části popisuje komunikační a vzdělávací metody a jejich východiska, kde zahrnuje klinický a etnický přístup. Ve čtvrté části se zabývá specifiky psychologické diagnostiky, konkrétně obecnou inteligencí, strukturou inteligence, verbální a neverbální inteligencí, specifickými poruchami učení a chování, vývojovými poruchami řeči, mentální poruchou a pervazivní vývojovou poruchou³, autismem, osobností neslyšících osob a na konci čtvrté části uvádí příklady vyšetření sluchově postiženého dítěte. Následuje část o výchovně vzdělávacím procesu u sluchově postižených, kde popisuje specifika výchovy, ranou péči a speciálně pedagogická centra, jednotlivé rehabilitační a komunikační metody. Dále se zaměřuje na mateřské školy, školní zralost, školní zařízení a s nimi spojenou otázku integrace a vzdělávání, čtení sluchově postižených a adaptaci osob se sluchovým postižením v životě. Na konci publikace uvádí přehled nejčastěji užívaných testů a metod při práci se sluchově postiženými.

2007: Anna Kucharská – Obligatorní diagnózy a obligatorní diagnostika ve speciálně pedagogických centrech

Autorka se v publikaci zabývá problematikou obligatorní diagnózy a diagnostiky zdravotně postižených dětí v pedagogicko-psychologických poradnách. Nalezneme zde přehled výsledků šetření ve speciálně pedagogických centrech, které proběhlo v roce 2006 zadáním dotazníků, informace o speciálně pedagogických centrech a obligatorní diagnóze, postupech v diagnostice žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Část knihy je poté rozdělena podle jednotlivých postižení a poruch. Věra Doušová a Apolena Šauerová zpracovaly podkapitolu o obligatorní diagnóze a obligatorní diagnostice ve speciálně pedagogickém centru pro děti a žáky se sluchovým postižením.

---

³ Pervazivní vývojová porucha - všepřonikající porucha, při které je vývoj dítěte narušen v mnoha směrech.

2007: Miloň Potměšil – Sluchové postižení a sebereflexe

Hlavním tématem této publikace je sebereflexe neslyšících. Kniha nás seznamuje s výzkumem, který na téma sebereflexe proběhl na vzorku 327 sluchově postižených dětí v České republice. Na základě výzkumu autor sestavil zásady, které by mohly napomoci výchovné práci v oblasti sebereflexe sluchově postižených dětí a v návaznosti na toto téma by pomohly ovlivnit další faktory, například proces socializace.

V první části knihy autor vymezuje předmět práce, popisuje osobnost dítěte a jeho vývoj s ohledem na sluchové postižení. Vymezuje cílovou skupinu z hlediska psychického vývoje, sebereflexe a surdopedie. Zde se zaměřil na socializaci dítěte se sluchovým postižením ve škole, inteligenci a její strukturu, vývoj intrapersonální a interpersonální inteligence, problémy v morálním vývoji, podíl výchovy v rodině na výstavbě sebereflexe a na to, jak sociální klima může ovlivnit sluchově postižené. Popisuje projekt PATHS – Promoting Alternative Thinking Strategies, který se snaží o rozvoj emocionálních a sociálních kompetencí, snížení agresivity a zvýšení sociální adaptability u dětí ve školním věku. V druhé části zabývající se výzkumem srovnává sociální klima a sebereflexi u respondentů se sluchovou vadou a u respondentů bez sluchové vady. V poslední části se autor snaží převést poznatky z výzkumu do praxe a upozorňuje na vývojová specifika sluchově postižených dětí podle jednotlivých období. Tato období dělí na období raného věku, předškolního věku a školního věku.

2007: Věra Procházková, Petr Vysuček – Jak komunikovat s neslyšícím klientem?

V první části publikaci se psycholožka Věra Procházková (nyní Doušová), působící ve speciální psychologické poradně pro sluchově postižené při Informačním centru rodičů a přátel sluchově postižených, o. s., věnuje vysvětlení základních pojmů spojených se sluchovou vadou, jazyku a jeho významu pro člověka, upozorňuje na vliv jazyka na vývoj osobnosti. Dále se zaměřuje na důsledky nevhodného přístupu ke specifickým potřebám osob s vadami sluchu, v této kapitole se také věnuje kořenům agresivního či nevhodného chování osob s vadou sluchu a diskriminaci neslyšící menšiny. V druhé části se Petr Vysuček

zabývá historií neslyšících, identifikací neslyšícího člověka, komunikací neslyšících a znakovým jazykem.

2007: editoři Eva Škodová a Ivan Jedlička – Klinická logopedie

V knize obecně nalezneme základní vymezení klinické logopedie. Jsou zde popsány teorie a koncepce logopedie a logopedické péče a systém profesní přípravy klinického logopeda. Následují kapitoly popisující jednotlivé poruchy, ve kterých nalezneme přehledně zpracované základní informace z klinické logopedie. Informace o psychologii a neslyšících jsme našli v kapitole *Vady sluchu z hlediska klinické psychologie* od autorky Evy Vymlátilové. V této kapitole nás autorka seznamuje s vývojem neslyšícího dítěte, faktory, které ovlivňují psychický vývoj neslyšícího dítěte, s osobností, neurotickými projevy a poruchami chování, psychodiagnostikou a terapeutickými postupy při práci s dětmi s vadou sluchu. Následují informace o psychologické práci vztahující se k problematice kochleárního implantátu, k tomu, jaká psychologická kritéria jsou brána v potaz při výběru kandidátů, informace o etickém přístupu, psychologické diagnostice, poradenství a psychoterapii před kochleární implantací. Autorka v kapitole uvádí některé výsledky klinických vyšetření dětí s kochleárním implantátem, informace o zařazování dětí do škol a informace o spolupráci centra kochleárních implantací se speciálně pedagogickými centry.

2009: editoři Dana Krejčířová, Marie Vágnerová, Mojmír Svoboda – Psychodiagnostika dětí a dospívajících

Autoři se vznikem této knihy snažili vytvořit samostatný text, který pojednává o dětských diagnostických metodách. V přehledu diagnostických metod je uveden jejich popis a možnosti jejich využití. Autoři touto knihou navazují na průkopnické dílo klinického psychologa Josefa Švancary, které poprvé vyšlo v roce 1971 pod názvem *Diagnostika psychického vývoje*. Kniha je rozdělena do pěti částí. První část se zabývá metodologickými otázkami, druhá část klinickými metodami, třetí část testovými metodami, čtvrtá část speciálními otázkami dětské diagnostiky a pátá část psychologickou dokumentací a psychologickými nálezy. Ve čtvrté části zabývající se speciálními otázkami dětské diagnostiky nalezneme podkapitolu od Marie Vágnerové zaměřenou na smyslově

a motoricky postižené děti, konkrétněji na sluchově postižené dítě. V ní najdeme informace o vývoji sluchově postiženého dítěte v jednotlivých obdobích, zařazení sluchově postiženého dítěte do školy, profesním poradenství, osobnosti sluchově postiženého dítěte a možnostech diagnostiky sluchově postiženého dítěte.

2010: Miloň Potměšil – Psychosociální aspekty sluchového postižení

Cílem knihy je ukázat rezervy v pojetí výchovy a vzdělávání dětí se sluchovou vadou. V první části knihy se autor zamýšlí nad sluchovým postižením a hodnotovou orientací. Následuje kapitola o znakovém jazyce, která zahrnuje informace o RVP – Rámcovém vzdělávacím programu, který funguje jako vzdělávací kurikulum a měl by být nositelem jazykového povědomí, dále informace o vývoji jazyka u neslyšících dětí, jazyku a jazykovém vzdělávání a výzkumu zabývajícím se znakovým jazykem. V další části autoři informují o úpravě testu WISC-III pro potřeby vyšetření dětí se sluchovým postižením. Test WISC-III je určen pro děti od 6 do 16 let, poskytuje možnost komplexnější neuropsychologické analýzy výsledků v diagnostice dětí se specifickými poruchami učení. Test měří inteligenci, již pojímá jako složitou globální funkci, která je složena z řady dílčích vzájemně nezávislých schopností. (Svoboda, Krejčířová, Vágnerová, 2009) Následují kapitoly o tom, jak se integrace projevuje v praktickém životě lidí se sluchovým postižením a jaký vliv má kariérní poradenství na vstup žáků se sluchovým postižením na trh práce.

2014: Martina Muknšnáblova – Péče o dítě s postižením sluchu

V knize nalezneme informace o poskytování kvalitní péče zdravotníky (konkrétně o ošetrovatelské péči a kompetencích sester) a pedagogy dítěti, které má sluchovou vadu. Jsou zde kapitoly o základních druzích sluchového postižení, o příčinách postižení, možné prevenci, diagnostice, způsobech terapie a rehabilitace. Z psychologického hlediska zde můžeme najít informace o tom, jaké důsledky má sluchové postižení na psychický vývoj dítěte nebo jaký vliv má sluchové vnímání na psychomotorický vývoj dítěte v jednotlivých životních obdobích. Tato období jsou rozdělena na prenatální období, novorozenecké období, kojenecké období, batolecí období, předškolní věk, mladší školní věk, starší školní

věk, pubescenci, dospívání a adolescenci. Jedna z kapitol je věnována potřebám dítěte se sluchovým postižením.

5.2 Přehled knih v anglickém jazyce

COHEN, Oscar a Gary LONG. *Selected Issues in Adolescence and Deafness*.

Washington D. C. : Alexander Graham Bell Association for the Deaf, 1991, p. 152. ISBN 978-9992682500.

DENMARK, John C. *Deafness and Mental Health*. Bristol, PA : Jessica Kingsley Publishers, 1994, p. 160. ISBN 18-530-2212-8.

EDWARDS, Lindsey a Susan CROCKER. *Psychological Processes in Deaf Children with Complex Needs: an Evidence-Based Practical Guide*.

Philadelphia : Jessica Kingsley Publishers, 2008, p. 204. ISBN 978-184-3104-148.

FISCHER, Susan and Patricia Siple. *Theoretical Issues in Sign Language Research, Volume II*. Chicago; London : University of Chicago Press, 1991, p. 324. ISBN 978-022-6251-523.

GREGORY, Susan. *Issues in Deaf Education*. London : D. Fulton Publishers, 1998, p. 292. ISBN 18-534-6512-7.

LANE, Harlan L. *The Mask of Benevolence: Disabling the Deaf Community*. San Diego, CA : DawnSignPress, 1999, p. 334. ISBN 15-812-1009-4.

LEIGH, Irene. *Psychotherapy with Deaf Clients from Diverse Groups*.

Washington D. C. : Gallaudet University Press, 1999, p. 384. ISBN 15-636-8083-1.

MARSCHARK, Marc. *Psychological Development of Deaf Children*.

New York : Oxford University Press, 1997, p. 275. ISBN 0-19-312436-X.

MARSCHARK, Marc a Diane CLARK. *Psychological Perspectives on*

Deafness : Volume 2. Mahwah : Lawrence Erlbaum Associates, 1998, p. 346.

ISBN 0-058-2710-2.

MARSCHARK, Marc a Patricia Elizabeth SPENCER. *Oxford Handbook of Deaf Studies, Language, and Education*. New York : Oxford University Press, 2003, p. 505. ISBN 01-951-4997-1.

MOORES, Donald F. *Educating the Deaf: Psychology, Principles, and Practices*. 5th ed. Boston : Houghton Mifflin, 2001, p. 375. ISBN 06-180-4289-X.

RAINER, John D. *Family and Mental Health Problems in a Deaf Population*. Illinois : Thomas Springfield, 1969, p. 289.

SCHLOSS, Patrick J. a Maureen A. SMITH. *Teaching Social Skills to Hearing-Impaired Students*. Washington D. C. : Alexander Graham Bell Association for the Deaf, 1990, p. 203. ISBN 08-820-0169-8.

5.2.1 Anglicky psané knihy chronologicky seřazené

1969: editor John D. Rainer – Family and Mental Health Problems in a Deaf Population

Kniha shrnuje informace z projektu *Mental Health Project for the Deaf* – Projekt mentálního zdraví u Neslyšících, který začal v roce 1955 na Ústavu lékařské genetiky na Newyorském psychiatrickém institutu, první vydání této knihy vyšlo v roce 1963. Kniha je rozdělena do čtyř částí.

První část je zaměřena na výsledky výzkumného programu, nalezneme zde kapitoly o demografických aspektech ovlivňujících hluchotu, genetických aspektech podporujících hluchotu, kapitolu o testech inteligence u hluchých dvojčat, sexuálních vzorech a rodinných vztazích, vazbách a vzorech důležitých pro socializaci a integraci do společenství, kapitolu o vzdělání, delikvenci a kriminalitě. Druhá část popisuje problémy zjištěné během poradenství v pilotním klinickém ambulantním programu. Zde autoři popisují provoz pilotní kliniky, vývoj psychologického testování a provedení v praxi a psychoterapii zaměřenou na osoby s vadou sluchu. Třetí část je o psychiatrickém klinickém lůžkovém programu pro hospitalizované neslyšící osoby, o diagnostice pacientů v psychiatrické léčebně, jedna z kapitol třetí části je zaměřená na hluchotu ve spojení se schizofrenií.

Závěrečná část shrnuje zjištění a nabízí doporučení pro další práci s neslyšícími dospělými.

1990: editoři Patrick J. Schloss, Maureen A. Smith – Teaching Social Skills to Hearing-Impaired Students

Kolektiv autorů zpracoval jednotlivá témata, která rozřadil do kapitol. V první kapitole, zaměřené na sociální dovednosti, autoři definují sociální dovednosti, sociální rozvoj a překážky pro sociální přizpůsobení sluchově postižených osob. V další kapitole autoři popisují faktory ovlivňující sociálně vhodné chování a sociální dovednosti. Následují informace o interpersonálních kompetencích, sebehodnocení, hodnocení ostatních, popis strategií při posuzování a školení sociálních dovedností, popis her podporujících rozvoj sociálních dovedností. V kapitole o vzdělávacích střediscích pro podporu sociálních dovedností autoři zdůrazňují význam individualizované výuky a popisují program jednotlivých center. Na konci knihy se autoři zaměřili na aktivity podporující sociální dovednosti, které je možné provádět a procvičovat doma.

1991: editoři Oscar P. Cohen, Gary Long – Selected Issues in Adolescence and Deafness

Knihy je rozdělena do několika kapitol zpracovaných různými autory. První kapitola knihy je zaměřená na sociální prostředí a jeho vliv na to, jak neslyšící adolescenti vnímají sebe a svou identitu. V druhé kapitole autoři popisují chování při komunikaci. Další kapitoly se zabývají problematikou přechodu ze školy do pracovního poměru u neslyšících studentů a riziky, která hrozí neslyšícím adolescentům v kontextu dalších menšin. V poslední kapitole se autoři zaměřují na adolescenty se sluchovou vadou v hlavním vzdělávacím proudu.

1991: editoři Susan Fischer a Patricia Siple – Theoretical Issues in Sign Language Research, Volume II.

Autoři se v publikaci snažili utřídit teoretické příspěvky z výzkumů o znakovém jazyce. Konkrétně se zaměřili na znakový jazyk a jeho osvojování a použití při proměnlivých podmínkách, na používání znakového jazyka

u atypických skupin, jako je například skupina autistů či skupina lidí s mentální retardací.

1994: John Denmark – Deafness and Mental Health

Autor se v publikaci věnuje psychologickým, sociologickým a kulturním aspektům hluchoty. Zaměřuje se na vzdělávání neslyšících dětí, na děti neslyšících rodičů, na hluchoslepé. V knize najdeme kapitulu o psychiatrii neslyšících a duševních poruchách u neslyšících. Autor upozorňuje na úskalí při psychiatrickém a psychologickém posouzení neslyšících pacientů. Následují kapitoly o zločinu ve spojitosti s neslyšícími a sociální práci s neslyšícími.

1997: Marc Marschark – Psychological Development of Deaf Children

Kniha patří mezi první publikace, které komplexně zkoumají psychologický vývoj neslyšícího dítěte. Zaměřuje se na děti, které vyrůstají v jazykově ochuzeném prostředí, které může mít vliv na jejich sociální a kognitivní vývoj. Pozornost je kladena na to, jaký vliv mají na neslyšící dítě jeho rodiče, vrstevníci, učitelé a další interpersonální vztahy.

Na začátku knihy nalezneme kapitoly zabývající se vývojem dětí se sluchovou vadou a povahou a rozsahem hluchoty. První kapitola zahrnuje definici hluchoty, socio-kulturní kontext hluchoty a zaměřuje se také na to, jak jazykové prostředí může ovlivnit rozvoj dítěte. Další kapitoly se zabývají sociálně-emocionálním kontextem rozvoje dítěte v předškolním věku, rozvojem osobnosti během školních let, kdy se u dítěte rozvíjí buď závislost, nebo nezávislost na rodině a ostatních lidech, také je více ovlivňováno vrstevníky a snaží se dosáhnout úspěchu. Další kapitoly pojednávají o osvojení a vývoji samotného jazyka u neslyšících dětí, o tom, jaká kognitivní omezení může mít znakový jazyk na vývoj mateřského jazyka u neslyšícího dítěte a jaká specifika má jazyk v kontextu ochuzeného modelu jazyka získaného v dětství. Následují kapitoly o inteligenci a kognitivním vývoji dítěte, kde jsou shrnuty základní informace o duševním fungování a kognitivních schopnostech neslyšících dětí. Kniha je uzavřena kapitolou o krátkodobé paměti a vývoji kódování v paměti.

1998: editor Susan Gregory – Issues in Deaf Education

V roce 2001 sborník vyšel pod Karlovou Univerzitou v českém jazyce⁴. Sborník je řazen do několika oddílů různých autorů. V první části nalezneme informace o vývoji neslyšícího dítěte a mladého člověka, konkrétně o sociálním rozvoji a životě v rodině, osobnosti a myšlení neslyšících, informace o neslyšících dětech s dalším postižením a informace o vzdělávání asijských neslyšících dětí. Další části knihy se věnují jazyku a komunikaci, výuce neslyšících, audiologii a kontextu vzdělávání neslyšících dětí.

1998: editoři Marc Marschark a M. Diane Clark – Psychological Perspectives on Deafness

Knihla přináší informace o výsledcích výzkumů prováděných v oblasti psychologie a lidí se sluchovým postižením, informace o vzdělávání neslyšících a vývoji dětí se sluchovou vadou. Jednotlivé kapitoly se zabývají mentální reprezentací a pamětí u neslyšících dětí i dospělých, rozvojem kognitivního a jazykového vývoje a existujícími teoriemi vývoje u neslyšících dětí. Velice důležitý je vývoj jazyka a kognitivních dovedností u nejmenších dětí, tedy neslyšících kojenců. V dalších kapitolách se autoři zabývají vlivem rodinného prostředí a společenského života na vývoj a život neslyšícího člověka. Na kapitolu o poruchách učení a poruchách pozornosti v souvislosti s hluchotou navazuje kapitola o profilu jazykových znalostí u neslyšících dětí a vývoji konverzační způsobilosti a nabývání komunikační dovednosti u neslyšících mladistvých.

1999: Harlan Lane – The Mask of Benevolence: Disabling the Deaf Community

Publikace, kterou napsal Harlan Lane, se snaží o lingvistický, antropologický i historický pohled na reprezentaci neslyšící komunity. V knize nalezneme popis modelu choroby, informace o kolonialismu, o audismu, o jazykové bigotnosti, o neslyšící komunitě, o vzdělávání neslyšících dětí, o deaf power

---

⁴ GREGORY, Susan a Pamela KNIGHT, Wendy McCracken, Stephen Powers, Linda Watson. *Problémy vzdělávání sluchově postižených*. Praha : Univerzita Karlova, 2001, s. 278. ISBN 80-730-8003-6.

a psychologii neslyšících. Psycholog Harlen Lane se zabývá tím, jak jazyková minorita ovlivňuje lidi v této minoritě a lidi mimo tuto minoritu. Kniha byla přeložena do českého jazyka a vyšla v roce 2013 v nakladatelství Karolinum⁵.

1999: Irene Leigh – Psychotherapy with Deaf Clients from Diverse Groups

Kniha se zabývá psychoterapií s neslyšícími klienty. Úvod knihy je věnován etickým otázkám vztahujícím se k práci s neslyšícím klientem. Následující informace o terapeutech a jejich přístupu k neslyšícím klientům, jejich postojích, vzdělání a zkušenostech. Další část knihy se zabývá psychoterapií jednotlivých skupin, například neslyšícími s různou sexuální orientací nebo psychoterapií dětí, které mají neslyšící rodiče. V další části knihy se autorka zaměřila na neslyšící vysokoškoláky, uživatele kochleárního implantátu a klienty v období starší dospělosti. Na konci publikace nalezneme informace o zacházení s neslyšícími klienty, kteří přežili pohlavní zneužívání, a rady pro práci s klienty s fyzickou závislostí.

2001: Donalf Moores – Educating the Deaf: Psychology, Principles, and Practices

První verze této knihy vyšla v roce 1987. Autor se v publikaci zaměřil na vzdělávání neslyšících, osvojování jazyka a vliv komunity neslyšících na vzdělávání osob se sluchovou vadou. V první části knihy se autor obecně zabývá vzděláváním neslyšících, následují kapitoly o historii, hluchotě a jejích příčinách a léčbě a kapitola o způsobech komunikace mezi učiteli a neslyšícími. V další kapitole zaměřené na rodiny s neslyšícími členy najdeme informace o vlivu diagnózy na vztahy v rodině, o období stresu, kterým si členové rodiny procházejí, informace o vývoji a růstu neslyšící osoby. V dalších kapitolách autor popisuje kognitivní funkce neslyšících a sociálně-emocionální vývoj neslyšících. Následují informace o znakovém jazyce a jednotlivých životních etapách osoby se sluchovou vadou.

---

⁵ LANE, Harlan. *Pod maskou benevolence: zneschopňování neslyšící komunity*. Vyd. 1. Překlad Josef Fulka. Praha : Karolinum, 2013, s. 284. ISBN 978-802-4624-495.

2003: editoři Marc Marschark a Patricia Elizabeth Spencer – Oxford Handbook of Deaf Studies, Language and Education

Kniha je složena ze sedmi částí. Jednotlivé části se věnují otázkám vzdělávání neslyšících, gramotnosti a procesům získávání čtenářské gramotnosti, percepci tedy lidskému vnímání (sluchovému a řečovému), kognitivním funkcím neslyšících dětí a dospělých. V kapitole zabývající se kognitivními funkcemi nalezneme informace o pracovní paměti, kognitivních funkcích a základní informace a otázky vztahující se k inteligenci neslyšících osob.

2008: Lindsey Edwards and Susan Crocker – Psychological Processes in Deaf Children with Complex Needs: An Evidence-Based Practical Guide

Kniha si klade za cíl seznámit čtenáře s problémy, se kterými se mohou potýkat neslyšící děti. Zabývá se některými behaviorálními a emočními poruchami. Popisuje obavy z problémů vzniklých kvůli nízkému sebevědomí, z problémů spojených s komunikačními poruchami, poruchami pozornosti, hyperaktivitou a dalšími. V první kapitole se můžeme seznámit se zkušenostmi z dětství neslyšících, s informacemi o tom, jak probíhá diagnostika ztráty sluchu, s typy a příčinami dětské hluchoty a dopadem hluchoty na dítě a rodinu. Následuje kapitola o behaviorálních a emočních poruchách, zaměřená na epidemiologii, problematiku zvýšeného výskytu poruch chování a problémy v oblasti komunikace. V kapitole o sebepojetí, sebeúctě a rozvoji identity se čtenář může dočíst o kultuře neslyšících a jejím vlivu na identitu osob se sluchovou vadou. Následují kapitoly o specifických poruchách učení, hodnocení neverbálních kognitivních schopností, poruchách autistického spektra, vlivu kochleárního implantátu na dítě a problematice tinnitu, který může velice ovlivňovat a měnit každodenní život. Na konci knihy autoři uvádějí problematiku do politického kontextu, poukazují na práci s kulturní a etnickou rozmanitostí a důležitost spolupráce tlumočnicků a klinických psychologů.

6 Internetové zdroje

Jednotlivé internetové zdroje jsme se snažili najít pomocí mnoha klíčových slov a slovních spojení. V naší práci se snažíme zaměřit na dostupné zdroje: pokud

jsme našli název článku či studie zabývajícího/zabývající se problematikou psychologie u neslyšících, ale nebylo možné dohledat zdrojový dokument ani obsah, zdroj jsme do práce nezařadili. Pokud se na jedné webové stránce vyskytovalo více článků zaměřených na psychologii a neslyšící osoby, uvádíme webovou stránku v seznamu zdrojů pouze jednou, zaměření jednotlivých článků poté uvádíme v další části orientované na informace o webové stránce.

Některé práce na téma psychologie a neslyšící můžeme najít na webových stránkách, kde jsou zpřístupněny závěrečné práce studentů z různých vysokých škol (například repozitář závěrečných prací Univerzity Karlovy nebo závěrečné práce zveřejňované v informačním systému Univerzity Masarykovy). Tyto práce většinou vycházejí z děl zmiňovaných v naší práci. Často v nich nalezneme opakující se témata, například téma komunikace, neslyšící děti ve školách a jejich integrace či neslyšící dítě a jeho vztahy s rodinou a okolím. Do naší bakalářské práce jsme z těchto elektronických archivů zahrnuli práce, které mají výzkumnou část a přinášejí nové poznatky o psychodiagnostice neslyšících.

6.1 Přehled materiálů dostupných na internetu v českém jazyce

GRABOVSKÁ, Lenka. Možnosti psychologické diagnostiky osob se sluchovým postižením. *Informační systém Masarykovy univerzity* [online]. 2011 [cit. 2014-04-26]. Dostupné z: http://is.muni.cz/th/105452/pedf_m/

ŠEDIVÁ, Zoja. Možnosti psychologické diagnostiky a školní výkon u žáků se sluchovou poruchou. *Repozitář závěrečných prací* [online]. 2011 [cit. 2014-04-27]. Dostupné z: <https://is.cuni.cz/webapps/UKSESSION3193C00D3785C816A9D61A00BC8C4B58/zzp/detail/95218/>

VITÁSKOVÁ, Kateřina. Vybraná úskalí aktuálních možností diagnostiky u dětí se sluchovým postižením. *Univerzita Palackého v Olomouci* [online]. 2004 [cit. 2014-04-27]. Dostupné z: <http://epedagog.upol.cz/eped2.2004/clanek07.pdf>

6.1.1 Materiály dostupné na internetu v českém jazyce chronologicky seřazené

2004: Kateřina Vításková – Vybraná úskalí aktuálních možností diagnostiky u dětí se sluchovým postižením

Autorka se zaměřuje na možnosti současné diagnostiky u dětí se sluchovým postižením. Zabývá se vybranými diagnostickými materiály z okruhu posuzování kognitivních a paměťových schopností, podrobně analyzuje oblast diagnostiky vizuální percepce, kde se zastavuje u jednotlivých testů zkoumajících vizuálně prostorové schopností, testy je dále možné využít pro zjištění informací v neverbální oblasti, ve vizuálně pohybové paměti (díky těmto testům můžeme zjistit, jak jsou na tom děti s ukládáním informací o obrazech a pohybech v paměti) či informací o pozornosti.

2011: Zoja Šedivá – Možnosti psychologické diagnostiky a školní výkon u žáků se sluchovou poruchou

V úvodu disertační práce nás autorka seznamuje se základními informacemi o sluchové poruše. Následují informace o vlivu sluchové poruchy na kognitivní vývoj, a to konkrétně na inteligenci a vývoj řeči. Dále zde nalezneme informace o komunikaci, osobnosti a emocionalitě sluchově postižených. V kapitole zaměřené na sluchově postižené ve výchovně vzdělávacím procesu se můžeme seznámit s informacemi o historii vzdělávání neslyšících, funkcemi školy pro vzdělávání neslyšících, možnostmi integrace, komunikačními a vzdělávacími metodami. V další kapitole jsou uvedeny základní informace o psychologické a speciálně pedagogické diagnostice doplněné o specifické poruchy učení a chování, vývojové poruchy řeči, mentální poruchy a pervazivní vývojové metody (metody zaměřující se na vývoj dítěte ve více oblastech).

2011: Lenka Grabovská – Možnosti psychologické diagnostiky osob se sluchovým postižením

Diplomová práce se zabývá diagnostickými metodami využívanými psychology při psychologickém vyšetření při práci s dětmi se sluchovou vadou

a jejich rodiči. Autorka se zaměřuje na způsoby komunikace mezi vyšetřovanou osobou s vadou sluchu a psychologem. V první kapitole jsou uvedeny informace o problematice sluchového postižení, o tom, jaký vliv může mít sluchové postižení na vývoj a osobnost jedince. Ve druhé kapitole nalezneme informace o legislativě spojené se vzděláváním neslyšících dětí. Kapitola je doplněna o rozlišení rané péče a speciálně pedagogického centra a o informace o základních službách, které tato zařízení nabízejí. Třetí kapitola je poté zaměřena na diagnostické metody.

6.2 Přehled materiálů dostupných na internetu v anglickém jazyce

BAKER, Kevin and Felicity BAKER. The Assessment of Intellectual Disability with Deaf Adults. *NC Department of Health and Human Services* [online]. 2011 [cit. 2014-05-10]. Dostupné z:

<http://www.ncdhhs.gov/mhddsas/providers/Deafandhardofhearing/deaf-iddasessment12-2011.pdf>

CROMWELL, Jim. Deafness and the Art of Psychometric Testing. *The Psychologist* [online]. 2005 [cit. 2014-04-26].

Dostupné z: http://www.thepsychologist.org.uk/archive/archive_home.cfm?volumeID=18&editionID=130&ArticleID=962

Deaf Children's Emotional Development Differs from that of Hearing Children. *Universiteit Leiden* [online]. 2010 [cit. 2014-05-12].

Dostupné z: <http://socialsciences.leiden.edu/psychology/research/news/deaf-childrens-emotional-development.html>

DOUGLAS, Laura, Angie LAWSON a Carol MAUERMANN. *Psychological Assessment Practice with Students who are Deaf or Hard of Hearing: Frequently Asked Questions* [online]. The Colorado School for the Deaf and the Blind Outreach Department, 2011 [cit. 2014-04-26]. Dostupné z: <http://www.csdb.org/wp-content/uploads/2014/04/Psychological-Assessment-Practices-DHH.pdf>

KALAND, Mary a Kate SALVATORE. The Psychology of Hearing Loss. *The ASHA* [online]. 2002 [cit. 2014-05-12].

Dostupné z: <http://www.asha.org/publications/leader/2002/020319/020319d/>

KYLE, Jim. Understanding Assessment with Deaf People. *Deafstation* [online]. 2004 [cit. 2014-04-26].

Dostupné z: http://www.deafstation.org/vogs/assets/pdf/WP_1400v1_2.pdf

6.2.1 Materiály dostupné na internetu v anglickém jazyce chronologicky seřazené

2002: Mary Kaland a Kate Salvatore – The Psychology of Hearing Loss

V článku nalezneme informace o tom, jak ztráta sluchu ovlivňuje psychologický vývoj člověka a jak odlišný dopad může mít ztráta sluchu na vývoj dítěte a na vývoj dospělé osoby. Autorky zdůrazňují důležitost včasného objevení sluchové vady pro vývoj dítěte, píší o důležitosti správné komunikace a osobnosti neslyšícího dítěte. Rozdělují ztrátu sluchu v dětství a ztrátu sluchu v dospělosti, které se od sebe velice liší. Na konci článku uvádí informace o psychologické práci s uživateli kochleárního implantátu.

2004: Jim Kyle – Understanding Assessment with Deaf People

Publikace se obecně zabývá problematikou psychologického testování neslyšících osob. V rámci projektu VOGS (Vocational Guidance and Counseling System) se zaměřili na testy a jejich specifika, například na to, zda je testy možné zadávat neslyšícím a zda existují varianty testů upravených přímo pro neslyšící. Autor zde uvádí přehledně zpracovanou tabulku testů užívaných v Rakousku. U každého testu nalezneme informace o tom, zda byl test upraven pro neslyšící, zda existují normy pro neslyšící a zda ho psychologové mohou využít při diagnostice neslyšících osob.

2005: Jim Cromwell – Deafness and the Art of Psychometric Testing

Autor upozorňuje na malé množství psychometrických nástrojů, které jsou určeny pro prelingválně neslyšící osoby. Rozděluje verbální a výkonostní položky a poukazuje na to, že verbálními položkami nemusí psychologové naměřit relevantní údaje u neslyšících klientů. Autor si pokládá otázku, zda jsou neslyšící při zkoumání jednotlivých psychometrických metod zařazeni do normativního

vzorku, nebo zda normy u jednotlivých testů vznikaly jen při práci se slyšícími. Dále zdůrazňuje důležitost kvalitních tlumočnicků při testování a domluvě se zkoumaným jedincem.

2010 – Deaf Children's Emotional Development Differs from that of Hearing Children

V článku nalezneme informace o emočním vývoji neslyšícího dítěte a jeho rozdílnosti od emočního vývoje slyšícího dítěte. Jsou zde uvedeny některé statistické údaje z výzkumů zabývajících se emotivitou u slyšících a neslyšících dětí.

2011: Kevin a Felicity Baker – The Assessment of Intellectual Disability with Deaf Adults. NC Department of Health and Human Services

Klinický psycholog Kevin Baker v článku zkoumá psychologický konstrukt mentálního postižení u prelingválně neslyšících. Dále autoři upozorňují na problematiku posuzování inteligence a mentálního postižení u neslyšících dětí. Zkoumají další zdravotní postižení, která se často vyskytují spolu se sluchovým postižením, a jejich vliv na posouzení mentálního postižení. Také zde nalezneme informace o rozdílnosti práce s neslyšícími dětmi a dospělými a o tom, jak s neslyšícími pacienty správně pracovat.

2011: Laura Douglas – Psychological Assessment Practice with Students who are Deaf or Hard of Hearing: Frequently Asked Questions

Publikace se zabývá vhodnými nástroji pro posouzení kognitivních funkcí studentů se ztrátou sluchu. Uvádí přehled ideálních a neideálních nástrojů na měření kognitivních funkcí. Volba nástroje podle autorů závisí na mnoha faktorech. Autoři si dále kladou otázku, zda je rozdíl mezi studenty, u kterých je primárním dorozumívacím prostředkem znakový jazyk, a studenty, kteří komunikují v mluveném jazyce. Publikace přináší odpovědi na mnoho základních otázek, které by mohly odborníkům pracujícím s neslyšící mládeží (převážně psychologům, kteří se snaží zjistit kognitivní funkce) pomoci při jejich práci.

7 Časopisy

Do naší práce jsme vybrali také tři české časopisy, ve kterých jsme předpokládali výskyt informací o psychologii a osobách se sluchovým postižením, abychom doplnili obraz o tématech zpracovávaných v České republice. Těmito časopisy jsou Speciální pedagogika, Info-Zpravodaj a Gong.

Časopis Speciální pedagogika je prvotně určen odborníkům, kteří se zabývají tématy ve spojení se speciální pedagogikou a tyto získané informace mohou využít ve své praxi se sluchově postiženými lidmi a převést je do ní. Oblast sluchového postižení je jen jednou z mnoha oblastí, kterými se tento časopis zabývá. Časopisy Info-Zpravodaj a Gong jsou určeny neslyšícím a široké veřejnosti, která se zajímá o problematiku sluchově postižených.

7.1 Speciální pedagogika

Speciální pedagogika je časopis s celostátní působností, který je určen především pedagogům na školách a zařízeních pro mentálně retardované osoby, sluchově, řečově, zrakově a tělesně postižené osoby. Pracovat s ním mohou i školy při nemocnicích a ozdravovnách a školy při zařízeních pro obtížně vychovatelné. Speciální pedagogika přináší informace prostřednictvím článků z oboru speciální pedagogika, které mohou využít i učitelé základních škol, lékaři, psychologové, sociální pracovníci, soudci, pracovníci policie a další. Speciální pedagogika pravidelně informuje o novinkách, které se v oboru speciální pedagogika objevily nejen v České republice, ale i po celém světě. Časopis vydává Pedagogická fakulta Karlovy univerzity v Praze. Časopis vychází čtyřikrát ročně (Speciální pedagogika, 2014).

Časopis se zabývá teorií i praxí speciální pedagogiky a dalších oborů. Historické počátky tohoto periodika utvářel časopis s názvem Úchylná mládež, který vycházel od roku 1926. Později na něj navázal časopis Pedagogické rozhledy, který vycházel od roku 1945, po roce 1949 následoval časopis Nápravná pedagogika, dále Otázky defektologie vycházející od roku 1959. Plynule navázal časopis Teorie a praxe speciální pedagogiky, který začal vycházet v roce 1988. V roce 1990 vyšlo první číslo s názvem Speciální pedagogika. V roce 2014 vychází

již 24. ročník časopisu pod názvem Speciální pedagogika (Význam a historie časopisu, 2014).

Ze začátku byla Speciální pedagogika členěna do několika sekcí podle jednotlivých druhů postižení. Jednou z těchto sekcí byla sekce s názvem *Školy pro mládež s poruchami sluchu a řeči*, ve které se nacházely články s problematikou týkající se sluchově postižených osob. Později však toto rozdělení na sekce zaniklo. Dnes jsou články obvykle rozděleny do sekcí *Stati a zprávy z výzkumu*, *Diskuse*, *Zkušenosti*, *Recenze*, *Ze zahraničí*. Ve Speciální pedagogice nalezneme články zabývající se výhradně jednou problematikou vztaženou ke konkrétnímu postižení (sluchovému, zrakovému, mentálnímu a dalším) i články obecné, které se snaží o problematice informovat přehledově.

Tabulka č. 1 – Články ze Speciální pedagogiky chronologicky seřazené

Téma – název článku	Autor	Rok/číslo a strany
K využití výtvarné výchovy v léčebné výchově neslyšících	Katarína Gažiová	1989 - 1990/2 68 - 70
K problematice rozvoje osobnosti a komunikačních schopností neslyšících	Karel Neubauer	1989 - 1990/7 313 - 320
Některé zkušenosti s přerazováním dětí do MŠ pro nedoslýchavé a MŠ pro děti se zbytky sluchu v souvislosti s další školní perspektivou	Zoja Šedivá	1989 - 1990/8 362 - 366
Specifika sexuálního života postižených osob	Jiří Kracík	1991 - 1992/2 18 - 30
Osobnost handicapovaného člověka (Ke struktuře a patogenezi osobnosti nacházející se ve fyzicky či psychicky znevýhodněné existenciální situaci)	Jiří Kulka	1991 - 1992/5 8 - 18
Integrácia sluchovo postihnutých detí z pohľadu psychológa	Katarína Zborteková	1996/4 43 - 46
Testování vědomostí sluchově postižených žáků v USA	Jaroslav Hrubý, Miroslava Nouzová	1997/4 36 - 43
Jedna cesta těžce nedoslýchavého dítěte k integraci	Marie Růžicková	1998/1 30 - 42
Cíle výchovy neslyšících dětí	Miloň Potměšil	1998/3 10 - 15
K osobnosti dětí a mládeže s těžkým sluchovým postihnutím	Ladislav Požár	1999/2 1 - 11

Sociální klima ve třídách sluchově postižených žáků	Miloň Potměšil, Jan Lašek	1999/2 20 - 31
Některé příčiny a důsledky nesprávné výchovy sluchově postižených dětí	Miloň Potměšil	1999/5 8 - 15
Co a jak číst se sluchově postiženým dítětem	Miroslava Nouzová	1999/5 49 - 52
K pedagogickému diagnostikování a hodnocení hluchoslepých klientů	Miloň Potměšil, Petra Kalendová	2000/1 6 - 14
Sluchovo postižené dítě v počujícím rodinném prostředí	Ľubica Kročánová	2001/2 91 - 95
Psychologické a sociálne aspekty procesu integrácie sluchovo postihnutých predškolákov	Ľubica Kročánová	2002/4 259 - 266
Kvalita života dětí s vícečetným postižením a kochleární implantát	Miloň Potměšil	2003/2 125 - 131
Niekoľko podnetov k podmienkam školskej integrácie sluchovo postihnutých z pohľadu psychológa	Katarína Zborteková	2004/3 199 - 207
Maladjustačné prejavy sluchovo postihnutého dieťaťa v komunikácii s matkou	Ľubica Kročánová	2005/1 21 - 25
Sociální dovednosti v životě sluchově postiženého jedince	Dagmar Güttnerová	2005/2 86 - 103
Niektoré zmeny v psychologických charakteristikách integrovane vzdelávaných sluchovo postihnutých detí a adolescentov	Katarína Zborteková	2006/1 52 - 60
Pohľad psychológa na sociálnu integráciu sluchovo postihnutých detí predškolského veku	Ľubica Kročánová	2007/3 150 - 159
Potřeba sexuální výchovy u žáků s hluchoslepotou	Dana Štěrbová	2008/2 170 - 179
Úloha znakového jazyka v rozvoji neslyšícího dítěte	Anna Cícha Hronová	2010/4 265 - 274
Primární prevence rizikového chování u žáků se sluchovým postižením	Tereza Skákalová, Martin Kaliba, Martin Slovák, Markéta Novotná	2012/3 175 - 187
Poradenské aktivity psychológa pre sluchovo postihnutých klientov v centrách špeciálnopedagogického poradenstva	Ľubica Kročánová	2013/1 3 - 10

7.2 Info-Zpravodaj

Info-Zpravodaj Magazín vychází pod Informačním centrem rodičů a přátel sluchově postižených, o. s. (bývalá organizace FRPSP: Federace rodičů a přátel sluchově postižených). Časopis přináší informace z České republiky i ze zahraničí.

Prioritou tohoto časopisu je informovat o výchově a vzdělávání dětí se sluchovým postižením. Obsahuje také poznatky z dalších oblastí, přináší rozhovory s rodiči dětí se sluchovým a kombinovaným postižením, rozhovory s odborníky, informuje o akcích, které proběhly nebo v budoucnu budou probíhat u spřátelených organizací. Můžeme zde také najít recenze domácích i zahraničních knih s problematikou sluchově postižených. Časopis se zabývá aktuálními tématy, snaží se splnit poptávku svých čtenářů, zejména rodičů dětí se sluchovým či kombinovaným postižením. Magazín vychází čtyřikrát ročně (Časopis Info-Zpravodaj, 2014).

První číslo Info-Zpravodaje vyšlo v prosinci 1992 pod Informačním centrem Národního institutu pro neslyšící. Před tímto číslem vycházel od února roku 1990 Bulletin Federace rodičů a přátel sluchově postižených, který přinášel informace o aktuálních tématech (Hrubý, 1997). Bulletin vychází dodnes.

První články zabývající se tématem sluchově postižených a psychologie v časopise Info-Zpravodaj jsme našli po roce 1996 (podrobnější přehled uvádíme v tabulce č. 2 a 3 níže). Zajímavý je rozhovor s profesorem Matějčkem z roku 1998 o hledání cest, v němž se mimo jiné zmiňuje o kontaktu a komunikaci rodiče a neslyšících dětí. Profesor Zdeněk Matějček patřil a dodnes patří mezi světově uznávané dětské psychology, kteří se zabývali psychologií nemocných a zdravotně postižených dětí.

Pravidelná rubrika s názvem *Slovo psychologa – Z poradny FRPSP* vyšla poprvé v roce 2000, poslední takto označený článek vyšel v roce 2012. Nejčastějšími přispěvateli zde byli klinický a forenzní psycholog Štěpán Vymětal, psycholožka Věra Procházková (dnes Doušová) působící ve speciální psychologické poradně při Informačním centru rodičů a přátel sluchově postižených, o. s., a psycholožka Kristina Kratochvílová působící při stejné organizaci. Od roku 2000 se kromě rubriky *Slovo psychologa* nepravidelně objevovaly recenzní články zaměřené na psychologickou literaturu v sekci *Z knihovny IC*.

Tematické pole všech článků je poměrně široké. Některým oblastem byl věnován za celou dobu vycházení časopisu jeden článek, například tématu drog a možným závislostem nebo tématu psychologie humoru. Naopak jiným oblastem bylo věnováno několik čísel, takto zde můžeme opakovaně najít články o sebehodnocení a identitě, vývojové psychologii, zahrnující vývoj řeči, či o psychologii rodiny zabývající se výchovnými styly nebo vztahy v rodině.

Tabulka č. 2 – Rubrika *Slovo psychologa* v Info-Zpravodaji chronologicky seřazená

Téma – název článku	Autor	Rok/číslo a strany
Myšlení a řeč sluchově postižených	Štěpán Vymětal	2000/1 22
Drogová problematika u sluchově postižených	Štěpán Vymětal	2000/2, 3 22
Výchovné styly v rodině I a II	Štěpán Vymětal	2000/2, 3 příloha I - V
Osobnostní rysy rodičů a vývoj dítěte	Štěpán Vymětal	2000/2, 3 příloha I - V
Humor a komika u sluchově postižených	Štěpán Vymětal	2000/2, 3 příloha I - V
Problematika socializace u sluchově postižených	Markéta Frývaldská	2000/2, 3 př. VI - VIII
Rozvoj sociálních dovedností u sluchově postižených dětí, podpora prosociálního chování	Štěpán Vymětal	2000/4 32
Psychosomatické poruchy u dětí	Štěpán Vymětal	2001/1 23
K problematice šikany	Štěpán Vymětal	2001/2 26
Problematika vstupu sluchově postiženého dítěte do školy	Štěpán Vymětal	2001/3 17
Sourozenecké vztahy a sluchové postižení v rodině	Štěpán Vymětal	2001/4 17
Pubescence a adolescence – dvě rozdílné fáze dospívání	Štěpán Vymětal	2002/1 17
K problematice adolescence	Štěpán Vymětal	2002/2 16
Ohrožení sluchově postižených lidí kriminalitou	Štěpán Vymětal	2002/3,4 23 - 24
Jak se psychologie dívá na vztah mezi rodiči a jejich dětmi	Věra Procházková	2003/1 16 - 17
Opakování jako součást naší komunikace s dítětem	Věra Procházková	2003/2 22 - 23

Jak ovlivňujeme průběh komunikace tím, jací jsme	Věra Procházková	2003/3 16 - 17
Nahlédněte do Stodůlecké psychologické porady	Věra Procházková	2003/4 10 - 11
Můžeme něco dělat pro to, aby si naše děti lépe pamatovaly učivo a byly schopné dobře reprodukovat naučenou látku?	Věra Procházková	2004/1 18
Žákům, studentům i jejich rodičům – některé další způsoby práce při domácí přípravě	Věra Procházková	2004/3 21
Vyprávíme dětem pohádky a příběhy	Věra Procházková	2004/4 24
Situace v zaměstnání	Věra Procházková	2005/1 19
Proč je důležitý kontakt s dospělými neslyšícími?	Věra Procházková	2005/2 17
Kým se neslyšící cítí být	Věra Procházková	2005/4 19
Identita a osobnost člověka	Věra Procházková	2006/1 20
Identita – jak ji prožívají nedoslýchaví lidé	Věra Procházková	2006/2 22 - 23
Psychická odolnost	Kristina Kratochvílová	2007/3 24 - 25
Jak „utuzovat“ psychiku u dětí	Kristina Kratochvílová	2007/4 24 - 25
Sourozenecké vztahy	Iva Jungwirthová	2008/1 25 - 26
Šikana a žáci se sluchovým postižením	Kristina Kratochvílová	2008/3 24 - 26
Vybíráme školu – integrace, nebo škola pro sluchově postižené?	Kristina Kratochvílová	2008/4 22 - 25
Rozvoj jazyka a komunikace u malých dětí	Kristina Kratochvílová	2009/1 25 - 26
Role otců v rodině se sluchově postiženým dítětem	Kristina Kratochvílová	2009/2 24 - 25
Vývoj identity u dětí se sluchovým postižením	Kristina Kratochvílová	2009/3 25 - 26
Problémy s identitou u neslyšících	Kristina Kratochvílová	2009/4 22 - 23
Slyšící děti neslyšících rodičů	Kristina Kratochvílová	2010/2 21 - 23
Specifické vývojové poruchy učení	Kristina Kratochvílová	2010/3 21 - 23
Proč je kontakt s jinými neslyšícími či nedoslýchavými lidmi a se znakovým jazykem důležitý?	Kristina Kratochvílová	2012/2 21 - 24

Tabulka č. 3 – Ostatní články z Info-Zpravodaje chronologicky seřazené

Téma – Rubrika	Autor	Rok/číslo a strany
Psychický vývoj sluchově postižených dětí – Co se u nás událo	Josef Jabůrek	1997/4 4 - 6
Hledání cest – Rozhovor s profesorem Matějčkem	Anna Červenková	1998/1 19 - 20
Šikanování a neslyšící – Z naší knihovny	Anna Červenková	1999/1 18 - 19
Ústavní psychiatrická péče pro sluchově postiženou mládež – Ze zahraničních časopisů	Mária Vlčková	2004/1 19
Integrace sluchově postiženého dítěte do běžné základní školy - Našli jsme na internetu	Jitka Motejzíkova	2004/3 8 - 9
Některé příčiny neúspěšné komunikace mezi slyšícími dětmi a jejich neslyšícími spolužáky – Ze zahraničních časopisů	Jitka Motejzíkova	2004/3 12 - 13
Sebehodnocení úspěšných dospělých neslyšících a jejich další postřehy – Ze zahraničních časopisů	Mária Vlčková	2005/1 16 - 18
Riziko sexuálního zneužití u sluchově postižených dětí – Z knihovny IC	Jitka Motejzíkova	2005/2 9 - 12
Program prevence sexuálního zneužití a sexuální výchova na speciální škole pro SP v Praze v Radlicích – Z partnerských organizací	Eva Saicová	2005/2 13 - 14
Integrace dítěte se sluchovým postižením do běžné základní školy – Co se u nás stalo	Jitka Motejzíkova	2005/3 3 - 6
Vývoj mluveného jazyka u neslyšících a nedoslýchavých dětí – přístupy a metody – Z knihovny IC	Jitka Motejzíkova	2006/1 16 - 18
Nedoslýchaví dospívající lidé – tvorba jejich identity: vliv školy, spolužáků a učitelů – Ze zahraničních časopisů	Mária Vlčková, Jitka Motejzíkova	2006/1 21 - 24
Vývoj znakového jazyka u neslyšících dětí – Z knihovny IC	Jitka Motejzíkova	2006/2 14 - 16
Mým tématem je především hledání identity a sebepoznávání – Rozhovor s Věrou Procházkovou	Jitka Motejzíkova	2006/3 23 - 26
Psychoterapie neslyšících klientů – Z knihovny IC	Věra Procházková, Jitka Motejzíkova	2006/3 19 - 22
Rodiny nás nejvíc potřebují na úplném začátku – Rozhovor s Ivou Jungwirthovou	Jitka Motejzíkova	2006/4 11 - 14
Techniky a přístupy ve skupinové psychoterapii – Co u nás vyšlo	Věra Procházková	2007/2 26 - 27
Děti s kombinovaným postižením – systém poskytování odborných poradenských služeb	Martina Péčová	2008/3 9

Rodina a dítě s kombinovaným postižením – pohled psychologa	Iva Jungwirthová	2008/3 14 - 16
Neslyšící a nedoslýchavé děti a autismus	Jitka Motejzíkova	2008/3 16 - 19
Plánování a hodnocení rozvoje sluchově postižených dětí s kochleárním implantátem – Z partnerských organizací	Martina Péčová	2010/2 10 - 11
Testování IQ u neslyšících	Martina Šmídová	2010/3 15 - 17
Včasné odhalení vady sluchu a služby rané péče a jejich význam pro učení se jazyku	Petr Pabian	2011/1 18 - 20
Integrace dětí se sluchovým postižením do běžné mateřské školy	Iva Jungwirthová	2012/1 7 - 9
Neslyšící a nedoslýchavé děti s autismem	Jitka Motejzíkova	2012/4 8 - 10
Zvládání stresu plynoucího ze sluchové vady – Ze zahraničních zkušeností	Marta Hoferová	2013/1 21 - 22
„Zapomenuté“ nedoslýchavé děti – Z knihovny IC	Jitka Motejzíkova	2013/2 17 - 19
Péče o dítě s postižením sluchu	Jitka Motejzíkova	2014/1 26 - 27
Mezi školkou a pubertou	Jitka Motejzíkova	2014/1 27

7.3 Gong

Gong je časopis sluchově postižených, který nyní vychází čtvrtletně. Můžeme v něm nalézt informace o specifických problémech sluchového postižení, o akcích konaných organizacemi sluchově postižených, o školách pro sluchově postižené děti. Poskytuje cenné kontakty, rady a rozhovory s rodiči dětí se sluchovým postižením a dalšími osobami. Jsou v něm články o životním stylu a problémech sluchově postižených v České republice i zahraničí (Gong: O nás, 2014).

Časopis Gong vychází od ledna 1972 jako celostátní časopis pro sluchově postižené. Vydavatelem Gongu byl v roce 1972 Federální výbor Svazu invalidů. V roce 1991 došlo v časopise k oddělení češtiny a slovenštiny a v roce 1993 začal na Slovensku vycházet Slovenský Gong. V roce 1993 se vydavatelem stala ASNEP – Asociace organizací neslyšících, nedoslýchavých a jejich přátel, která vydává Gong dodnes (Hrubý, 1997). Časopis vycházel s odlišným názvem i před rokem 1972.

První článek zabývající se psychologickými tématy jsme v Gongu objevili v roce 1994 (podrobnější přehled uvádíme v tabulce č. 4 a 5 níže). V Gongu nás zaujaly testy vytvořené psycholožkou Věrou Procházkovou (nyní Doušovou), které jsou zaměřené na sebepoznání neslyšících čtenářů, například *Jste žárlivý?*, *Umím říkat NE?*, *Necháte se snadno ovlivnit?*.

Od roku 2004 do roku 2006 vycházela v Gongu rubrika Psychologická poradna, psaná Věrou Procházkovou (nyní Doušovou). Nepravidelně se články objevují v rubrice *Klub šelestářů*, *Rozhovor* a dalších rubrikách.

Tematické pole je rozšířené, nicméně můžeme zde najít určité užší zaměření. V rubrice Psychologická poradna se zaměřili obecně na vztahy (v rodině, v partnerství, na pracovišti), na sebepoznání a identitu neslyšících a seznámení s prací psychologa. V části Gongu, která se pravidelně věnuje šelestům, jsme našli několik článků zaměřených na tinnitus neboli šelest ve spojení s psychoterapií, na tinnitus a partnerské vztahy nebo tinnitus ve spojení s depresemi, které mohou kvůli šelestům vznikat. V Gongu nechybí rozhovory s psychology o práci v psychologických poradnách a o důležitosti pozitivního přístupu k životu.

Tabulka č. 4 – Rubrika *Psychologická poradna* v Gongu chronologicky seřazená

Název článku	Autor	Rok/číslo a strany
Rodiče a děti 1. část	Věra Procházková	2004/1 17
Rodiče a děti 2. část	Věra Procházková	2004/2 17
Rodiče a děti 3. část	Věra Procházková	2004/3 17
Vztahy na pracovišti	Věra Procházková	2004/4 17
Vztahy na pracovišti	Věra Procházková	2004/5 17
Vztahy na pracovišti	Věra Procházková	2004/6 17
Vztahy v rodině	Věra Procházková	2004/7 - 8 35
Sourozenecké konstelace	Věra Procházková	2004/9 17

Sourozenecké konstelace	Věra Procházková	2004/10 17
Sourozenecké konstelace a jejich vliv na partnerství	Věra Procházková	2004/12 21
Jsem dobrým partnerem/partnerkou?	Věra Procházková	2005/1 23
Jste žárlivý?	Věra Procházková	2005/2 23
Jste vnímaví a ohleduplní při sexu?	Věra Procházková	2005/3 23
Test o přátelství	Věra Procházková	2005/4 23
Umím říkat NE?	Věra Procházková	2005/5 23
Necháte se snadno ovlivnit?	Věra Procházková	2005/6 23
Jak vycházím se svými dětmi pubertáky	Věra Procházková	2005/7 - 8 25
Jak vést děti k samostatnosti	Věra Procházková	2005/9 21
Traumatické zážitky a jejich vliv na nás	Věra Procházková	2005/10 21
Co to znamená být v péči psychoterapeuta?	Věra Procházková	2005/11 21
Co to znamená být v péči psychoterapeuta?	Věra Procházková	2005/12 22
Co to znamená být v péči psychoterapeuta?	Věra Procházková	2006/1 21
Jak neslyšící vnímají sami sebe?	Věra Procházková	2006/2 22
Samostatnost a sebedůvěra: předpoklady úspěchu v zaměstnání	Věra Procházková	2006/4 24

Tabulka č. 5 – Ostatní články z Gongu seřazené podle data vydání

Název článku – Rubrika	Autor	Rok/číslo a strany
Pomoc lidem postiženým autismem	Libuše Kubová	1994/2 28
Psychoterapie a ušní šelest – Klub šelestářů	Bohumil Schneider	1994/6 134
O autogenním tréninku – Klub šelestářů	Bohumil Schneider	1995/3 62
Alternativní léčení ušního šelestu XVI – Autogenní trénink	autor neuveden	1995/7 155
Stresu se lze zbavit	Eva Kašparová	1997/2 33

Umění stárnout	Eva Kašparová	1997/9 198
Umění stárnout – 2. část	Eva Kašparová	1997/10 226
Osvojení jazyka umožňuje rozvoj dítěte?	Alena Keblová	1999/1 24
Problémů je spousta – psychologů málo – rozhovor s psycholožkou Markétou Frývaldskou	Romana Mázerová, Regina Poláková	1999/3 62
Arteterapie	Marie Růžičková	1999/9 223
Arteterapie	Marie Růžičková	1999/10 256
Každé, i slyšící dítě, je něčím limitováno	Josef Brožík	2000/6 146
Nerozčilujte se zbytečně	Lucie Kastnerová	2002/4 92
Psychické potíže po prožité katastrofě	Štěpán Vymětal	2002/10 253
Problém zvaný deprese	Věra Procházková	2003/7 - 8 16
Jsi se mnou, jsem já s tebou?	Věra Procházková	2003/11 15
Šikana bolí	Josef Brožík	2004/4 2
Tinnitus a deprese	Kristina Kratochvílová	2006/2 24
Tinnitus a deprese	Kristina Kratochvílová	2006/3 24
Problémy neslyšících dětí během studia	Michaela Veselá	2007/4 12
Tinnitus a partnerské vztahy	Kristina Kratochvílová	2008/11 -12 40
Bez srdce vychovávat nelze – rozhovor s psycholožkou Renátou Čerňanskou	Lucie Křesťanová	2009/1 - 2 4 - 5
Neslyšící dítě bychom měli vést k samostatnosti – rozhovor s Kristinou Kratochvílovou	Lucie Křesťanová	2009/1 - 2 6 a 31
Tinnitus a partnerské vztahy	Kristina Kratochvílová	2009/1 - 2 26
Kyberšikana aneb Nikdy nevíš, kdo je na druhé straně	Lucie Křesťanová	2009/5 - 6 8 - 9
Mobbing – psychická šikana v práci	Lukáš Tomek	2009/5 - 6 14
Mobbing a tinnitus	Kristina Kratochvílová	2009/7 - 8 32 - 33
Neexistují velké a malé problémy – Rozhovor s psycholožkou Kristinou Kratochvílovou	Blanka Lavičková	2010/1 - 2 36 - 37

Ochrana duševně nemocných	Blanka Lavičková	2010/1 - 2 37
Zastrašování nefunguje – Rozhovor s Petrem Nevšimalem	Lucie Křesťanová	2010/5 - 6 2 - 4
Závislost má mnoho tváří	Blanka Lavičková	2010/5 - 6 8
Bojíte se vyhoření?	Lucie Křesťanová	2010/9 - 10 5
Stali jste se obětí domácího násilí?	Jitka Vrchotová, Blanka Lavičková	2011/1 - 3 44
Je potřeba se každý den nad něčím usmát – Rozhovor s Janem Cimickým	Regína Broková	2013/7 - 9 30 - 31
Jak překonat nepřízeň osudu	Jan Cimický	2013/10 - 12 21
Lidé stále více touží po pochopení souvislostí – rozhovor s Věrou Doušovou	Radek Faltejsek	2014/1 - 3 20 - 21
Jak si spolehlivě zkazit náladu	Jan Cimický	2014/4 - 6 11
Lidé stále více touží po pochopení souvislostí – rozhovor s Věrou Doušovou	Radek Faltejsek	2014/4 - 6 20 - 21

7.4 Ostatní časopisy

Dostupné články jsme hledali i v dalších českých periodikách.

V časopise *Psychologie dnes*, který přináší informace o psychologii z České republiky i zahraničí a vydává ho nakladatelství Portál, jsme v pátém ročníku z roku 2012 našli rozhovor, který vedla Eva Tomková s Kristinou Kratochvílovou, psycholožkou ovládající znakový jazyk. V rozhovoru *Neslyšící muž a slyšící žena – Dva cizinci v jednom bytě* najdeme informace o práci psychologa, úloze tlumočnicka při terapii, informace o vztahu mezi rodiči a neslyšícími dětmi (Tomková, 2012).

V časopise *Unie*, který vycházel do roku 2010 a který byl určený výhradně neslyšícím a jejich přátelům (Unie: Kdo jsme, 2014), jsme v čísle 5 z roku 1993 našli článek Jiřího Dachovského *Sex v lavicích – kritika nedostatečného vzdělávání neslyšící mládeže v oblasti sexuální výchovy*, informující o nezralosti neslyšících dětí v psychické, fyzické i sociální rovině. V prvním čísle z roku 1996 nalezneme článek od Hany Pangrákové a Marcely Peřinové *Rodina – základ je najít co nejdřív*

vhodný způsob komunikace, upozorňující na vliv včasné a správné diagnózy na vývoj dítěte, integraci dítěte, volbu jazyka a komunikaci s dítětem.

Závěr

Cílem naší práce bylo najít a přehledně zpracovat dostupné české a anglické texty zabývající se psychologii neslyšících a psychodiagnostikou neslyšících dětí.

V české i cizojazyčně psané literatuře se texty zaměřené na neslyšící děti převážně zabývají vývojovou psychologii, komunikací dítěte s rodičem, vrstevníky, psychologem a širokým okolím, výchovou v rodině i ve škole, integrací a možnými problémy ve škole (téma šikany, specifických poruch učení a další). V zahraniční literatuře nalezneme více publikací zaměřených na identitu dítěte a vytváření jeho osobnosti a informace o psychodiagnostice neslyšících dětí.

V česky psané literatuře s tematikou psychologie a dospělých neslyšících nalezneme nejčastěji informace o vztazích, pracovní psychologii, kam spadá například mobbing (druh šikany prováděné na pracovišti), informace o psychosociálních aspektech ztráty sluchu a jak se se ztrátou sluchu vyrovnat.

Česky psaná literatura by se dala rozdělit do dvou kategorií. V první kategorii by byly pomáhající texty pro samotné neslyšící, podporující jejich osobní a sociální rozvoj. V druhé kategorii by byly texty pro odborníky pracující s dětmi ve školách, ve speciálně pedagogických centrech a při celkové diagnostice.

Na rozdíl od česky psané literatury, která bývá prvotně zaměřena na jiné téma než je psychologie a neslyšící a ve které jsou informace zmiňovány okrajově, na anglickém knižním trhu nalezneme celé monografie zabývající psychologii a neslyšícími často podpořené psychologickými výzkumy.

Velkou nevýhodou anglicky psané literatury na českém trhu je její nedostupnost. V českých knihovnách díky velice úzkému tematickému zaměření, se kterým souvisí malá poptávka čtenářů, mnoho anglických knih nenalezneme. V dnešní moderní době je možné nalézt tyto publikace na internetu, přístup k nim ale bývá zpoplatněn či jsou dostupné jen pro registrované odborníky, díky čemuž text musíme zařadit do skupiny nedostupných publikací.

Doufáme, že se v budoucnu zájem o tuto problematiku zvýší a povede k rozšíření dostupných publikací v anglickém i českém jazyce. To usnadní

psychologickou diagnostickou práci a zkvalitní život diagnostikované neslyšící osoby.

Seznam použité literatury a dalších zdrojů

Časopis Info-Zpravodaj. *Centrum pro dětský sluch Tamtam, o. p. s.; Informační centrum rodičů a přátel sluchově postižených, o. s.* [online]. [cit. 2014-04-16].

Dostupné z: <http://www.frpsp.cz/cs-CZ/nase-sluzby/informacni-sluzby/casopis-info-zpravodaj.html>

HRUBÝ, Jaroslav. *Velký ilustrovaný průvodce neslyšících a nedoslýchavých po jejich vlastním osudu*. Vyd. 1. Praha : Federace rodičů a přátel sluchově postižených, 1997, s. 321. ISBN 8072160060.

Informační centrum o hluchotě. *Centrum pro dětský sluch Tamtam, o. p. s.; Informační centrum rodičů a přátel sluchově postižených, o. s.* [online]. [cit. 2014-04-15]. Dostupné z: <http://www.frpsp.cz/cs-CZ/nase-sluzby/informacni-sluzby/informacni-centrum-o-hluchote.html>

JERSÁKOVÁ, Jana. Literární řešerše. In: *Katedra biologie ekosystémů* [online]. [cit. 2014-04-14]. Dostupné z: http://kbe.prf.jcu.cz/files/studenti/Literarni_reseerse.pdf

Kdo jsme. *Česká unie neslyšících* [online]. [cit. 2014-05-08]. Dostupné z: <http://cun.cz/index.php?clanek=23>

KOHOUTEK, Rudolf. Předmět pedagogické psychologie. In: *Psychologie v teorii a praxi* [online]. 2012-09-10 [cit. 2014-04-07]. Dostupné z: <http://rudolfkohoutek.blog.cz/1209/predmet-pedagogicke-psychologie>

KREJČÍŘOVÁ, Dana a Marie VÁGNEROVÁ. *Psychodiagnostika dětí a dospívajících*. Vyd. 2. Editor Mojmír Svoboda. Praha : Portál, 2009, s. 791. ISBN 978-807-3675-660.

LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*. Vyd. 2. Praha : Grada, 2006, s. 368. ISBN 80-247-1284-9.

NAKONEČNÝ, Milan. *Lexikon psychologie*. Vyd. 1. Praha : Vodnář, 1995, s. 397. ISBN 80-85255-74-x.

Oborové a příruční knihovny. *Filozofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze* [online]. [cit. 2014-04-21]. Dostupné z: <http://www.ff.cuni.cz/knihovna/seznam-knihoven-a-svi/seznam-dilcich-knihoven/>

O nás. *Gong: Časopis sluchově postižených* [online]. [cit. 2014-04-16]. Dostupné z: <http://www.gong.cz/neco-o-me>

PLHÁKOVÁ, Alena. *Učebnice obecné psychologie*. Vyd. 1. Praha : Academia, 2004, s. 472. ISBN 80-200-1086-6.

Speciální pedagogika. *Ústřední knihovna* [online]. [cit. 2014-04-16]. Dostupné z: <http://www.ped.muni.cz/wlib/newweb/index.php?sekce=4&podsekce=20&ukol=detail&id1=438>

SVOBODA, Mojmír, Pavel HUMPOLÍČEK a Václav ŠNOREK. *Psychodiagnostika dospělých*. Vyd. 1. Praha : Portál, 2013, s. 488. ISBN 9788026203636.

ŠEDIVÁ, Zoja. *Psychologie sluchově postižených ve školní praxi*. Vyd. 1. Praha : Septima, 2006, s. 64. ISBN 8072162322.

TOMKOVÁ, Eva. Neslyšící muž a slyšící žena – Dva cizinci v jednom bytě. *Portál* [online]. 2012 [cit. 2014-05-08]. Dostupné z: <http://www.portal.cz/casopisy/pd/ukazky/neslysici-muz-a-slysici-zena--dva-cizinci-v-jednom-byte/47549/>

VYMĚTAL, Jan. *Lékařská psychologie*. Vyd. 3. Praha : Portál, 2003, s. 398. ISBN 80-7178-740-X.

Význam a historie časopisu. *Pedagogická fakulta CUNI: Speciální pedagogika* [online]. [cit. 2014-04-16]. Dostupné z: <http://userweb.pedf.cuni.cz/specialnipedagogika/vyznamAhistorie.html>

Seznam dostupné literatury s tematikou psychologie a neslyšící

BAKER, Kevin a Felicity BAKER. The Assessment of Intellectual Disability with Deaf Adults. *NC Department of Health and Human Services* [online]. 2011 [cit. 2014-05-10]. Dostupné z: <http://www.ncdhhs.gov/mhddsas/providers/Deafandhardofhearing/deaf-iddassessment12-2011.pdf>

COHEN, Oscar a Gary LONG. *Selected Issues in Adolescence and Deafness*. Washington D. C. : Alexander Graham Bell Association for the Deaf, 1991, p. 152. ISBN 978-9992682500.

CROMWELL, Jim. Deafness and the Art of Psychometric Testing. *The Psychologist* [online]. 2005 [cit. 2014-04-26]. Dostupné z: http://www.thepsychologist.org.uk/archive/archive_home.cfm?volumeID=18&editionID=130&ArticleID=962

Deaf Children's Emotional Development Differs from that of Hearing Children. *Universiteit Leiden* [online]. 2010 [cit. 2014-05-12]. Dostupné z: <http://socialsciences.leiden.edu/psychology/research/news/deaf-childrens-emotional-development.html>

DENMARK, John C. *Deafness and Mental Health*. Bristol, PA : Jessica Kingsley Publishers, 1994, p. 160. ISBN 18-530-2212-8.

DOUGLAS, Laura, Angie LAWSON a Carol MAUERMANN. *Psychological Assessment Practice with Students who are Deaf or Hard of Hearing: Frequently Asked Questions* [online]. The Colorado School for the Deaf and the Blind Outreach Department, 2011 [cit. 2014-04-26]. Dostupné z: <http://www.csdb.org/wp-content/uploads/2014/04/Psychological-Assessment-Practices-DHH.pdf>

EDWARDS, Lindsey a Susan CROCKER. *Psychological Processes in Deaf Children with Complex Needs: an Evidence-Based Practical Guide*. Philadelphia : Jessica Kingsley Publishers, 2008, p. 204. ISBN 978-184-3104-148.

FISCHER, Susan and Patricia Siple. *Theoretical Issues in Sign Language Research, Volume II*. Chicago; London : University of Chicago Press, 1991, p. 324. ISBN 978-022-6251-523.

GRABOVSKÁ, Lenka. Možnosti psychologické diagnostiky osob se sluchovým postižením. *Informační systém Masarykovy univerzity* [online]. 2011 [cit. 2014-04-26]. Dostupné z: http://is.muni.cz/th/105452/pdf_m/

GREGORY, Susan. *Issues in Deaf Education*. London : D. Fulton Publishers, 1998, p. 292. ISBN 18-534-6512-7.

KALAND, Mary a Kate SALVATORE. The Psychology of Hearing Loss. *The ASHA* [online]. 2002 [cit. 2014-05-12]. Dostupné z: <http://www.asha.org/publications/leader/2002/020319/020319d/>

KROČANOVÁ, Ľubica. *Liečebno-pedagogická diagnostika: Zborník príspevkov zo seminára konaného dňa 18. januára 2002 na PdF UK v Bratislave*. Bratislava : Humanitas, 2003. ISBN 80-968053-8-x.

KUCHARSKÁ, Anna. *Obligatorní diagnózy a obligatorní diagnostika ve speciálně pedagogických centrech: metodický materiál z projektů IPPP ČR č. 2/2006 a č. 2/2007*. Vyd. 1. Praha : Institut pedagogicko-psychologického poradenství ČR, 2007, s. 220. ISBN 978-808-6856-421.

KYLE, Jim. Understanding Assessment with Deaf People. *Deafstation* [online]. 2004 [cit. 2014-04-26]. Dostupné z: http://www.deafstation.org/vogs/assets/pdf/WP_1400v1_2.pdf

LANE, Harlan. *The Mask of Benevolence: Disabling the Deaf Community*. San Diego, CA : DawnSignPress, 1999, p. 334. ISBN 15-812-1009-4.

LEIGH, Irene. *Psychotherapy with Deaf Clients from Diverse Groups*. Washington D. C. : Gallaudet University Press, 1999, p. 384. ISBN 15-636-8083-1.

MARSCHARK, Marc. *Psychological Development of Deaf Children*. New York : Oxford University Press, 1997, p. 275. ISBN 0-19-312436-X.

MARSCHARK, Marc a Diane CLARK. *Psychological Perspectives on Deafness : Volume 2*. Mahwah : Lawrence Erlbaum Associates, 1998, p. 346. ISBN 0-058-2710-2.

MARSCHARK, Marc a Patricia Elizabeth SPENCER. *Oxford Handbook of Deaf Studies, Language, and Education*. New York : Oxford University Press, 2003, p. 505. ISBN 01-951-4997-1.

MATUŠKA, Ondrej a Anna ANTUŠEKOVÁ. *Rozvíjanie reči sluchovo postihnutých detí raného a predškolského veku*. Vyd. 1. Bratislava : Slovenské pedagogické nakladateľství, 1992, s. 168. ISBN 80-080-1202-1.

MOORES, Donald F. *Educating the Deaf: Psychology, Principles, and Practices*. Boston : Houghton Mifflin, 2001, p. 375. ISBN 06-180-4289-X.

MUKNŠNÁBLOVÁ, Martina. *Péče o dítě s postižením sluchu*. Vyd. 1. Praha : Grada, 2014, s. 128. Sestra (Grada). ISBN 978-802-4750-347.

OPATŘILOVÁ, Dagmar. *Pedagogicko-psychologické poradenství a intervence v raném a předškolním věku u dětí se speciálními vzdělávacími potřebami*. Brno : Masarykova univerzita, 2006, s. 292. ISBN 80-210-3977-9.

POTMĚŠIL, Miloň. *Psychosociální aspekty sluchového postižení*. Vyd. 1. Brno : Masarykova univerzita, 2010, s. 197. ISBN 978-802-1051-843.

POTMĚŠIL, Miloň. *Sluchové postižení a sebereflexe*. Vyd. 1. Praha : Karolinum, 2007, s. 197. ISBN 978-802-4613-000.

POUL, Jan. *Dítě s vadou sluchu: Jeho včasná výchova v rodině*. Vyd. 2. Praha : Svaz sluchově postižených v ČR, 1992, s. 191.

PROCHÁZKOVÁ, Věra a Petr VYSUČEK. *Jak komunikovat s neslyšícím klientem?* Praha : Vzdělávací institut ochrany dětí, 2007, s. 28. ISBN 978-80-86991-18-4.

PULDA, Miloš a Mojmír LEJSKA. *Jak žít se sluchovou vadou*. Vyd. 1. Brno : Institut pro další vzdělávání pracovníků ve zdravotnictví, 1996, s. 78. ISBN 80-701-3226-4.

RAINER, John D. *Family and Mental Health Problems in a Deaf Population*. Illinois : Thomas Springfield, 1969, p. 289.

ŘÍČAN, Pavel a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Dětská klinická psychologie*. Vyd. 4. Praha : Grada, 2005, s. 608. ISBN 978-802-4710-495.

SCHLOSS, Patrick J. a Maureen A. SMITH. *Teaching Social Skills to Hearing-Impaired Students*. Washington, D. C.: Alexander Graham Bell Association for the Deaf, 1990, p. 203. ISBN 08-820-0169-8.

SOLOVJOV, Ivan Michajlovič. *Psychologie neslyšících dětí*. Přel. Věra Literová. Vyd. 1. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1977, s. 307. (Knihnice speciální pedagogiky.)

STRNADOVÁ, Věra. *Jak se úspěšně vyrovnávat se ztrátou sluchu*. Praha : ASNEP, 2001, s. 165. ISBN 80-903-0352-8.

ŠEDIVÁ, Zoja. *Psychologie sluchově postižených ve školní praxi*. Vyd. 1. Praha : Septima, 2006, s. 64. ISBN 80-721-6232-2.

ŠEDIVÁ, Zoja. Možnosti psychologické diagnostiky a školní výkon u žáků se sluchovou poruchou. *Repozitář závěrečných prací* [online]. 2011 [cit. 2014-04-27]. Dostupné z:
<https://is.cuni.cz/webapps/UKSESSION3193C00D3785C816A9D61A00BC8C4B58/zzp/detail/95218/>

ŠEDIVÁ, Zoja. *Rozvíjení sociálních dovedností sluchově postižených 1: zvládání důležitých životních situací*. Vyd. 1. Praha : Septima, 1997, s. 23. ISBN 80-721-6034-6-6.

ŠEDIVÁ, Zoja. *Rozvíjení sociálních dovedností sluchově postižených 2*. Vyd. 1. Praha : Septima, 1998, s. 35. ISBN 80-721-6048-6.

ŠKODOVÁ, Eva a Ivan JEDLIČKA. *Klinická logopedie*. Vyd. 2. Praha : Portál, 2007, s. 615. ISBN 978-807-3673-406.

ŠTEJGERLE. *Kapitoly z psychologie hluchoněmého dítěte: Zvláštní otisk Revue*. Praha : Jednota učitelstva národních škol v Praze, 1940, s. 82.

VITÁSKOVÁ, Kateřina. Vybraná úskalí aktuálních možností diagnostiky u dětí se sluchovým postižením. *Univerzita Palackého v Olomouci* [online]. 2004 [cit. 2014-04-27]. Dostupné z: <http://epedagog.upol.cz/eped2.2004/clanek07.pdf>